

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Eliška Částková

**Analýza zahraniční politiky Baracka Obamy v boji proti
terorismu**

Diplomová práce

Olomouc 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Analýza zahraniční politiky Baracka Obamy v boji proti terorismu* vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

Podpis

Chtěla bych poděkovat vedoucímu diplomové práce Mgr. et Mgr. Ondřeji Filipcovi, Ph.D. za odborné vedení a rady při zpracování této práce.

Seznam použitých zkratk:

CIA	Ústřední zpravodajská služba
ČS	Členské státy Evropské unie
EK	Evropská komise
ETA	Euskadi Ta Askatasuna (Baskická nacionalistická a separatistická organizace)
EU	Evropská unie
EUROPOL	Evropský policejní úřad
FBI	Federální úřad pro vyšetřování
IRA	Irish Republican Army (Irská republikánská vojenská organizace)
IS	Islámský stát
NATO	Severoatlantická aliance
NBS	Národní bezpečnostní strategie
NPR	Nuclear Posture Review
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
OSN	Organizace spojených národů
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
USA	Spojené státy americké

Obsah

Úvod	1
1. Obecná charakteristika terorismu	4
1.1. Definice terorismu	4
1.2. Modely boje proti terorismu	9
1.3. Historická zkušenost USA s terorismem	14
2. Americká protiteroristická politika před nástupem Baracka Obamy do funkce	18
2.1. Bezpečnostní strategie prezidenta George H. W. Bushe a Billa Clintona	18
2.2. Protiteroristická politika po 11. září 2001	20
2.2.1. Bushova doktrína	21
2.2.2. Národní bezpečnostní strategie 2002	22
2.2.3. Operace Irácká svoboda a její dopad na strategie USA	23
2.2.4. Národní bezpečnostní strategie 2006 a 2008	24
3. Americká protiteroristická politika Baracka Obamy	26
3.1. První funkční období Baracka Obamy	26
3.1.1. Nová jaderná strategie (NPR 2010)	27
3.1.2. Národní bezpečnostní strategie 2010 (NSS 2010)	28
3.1.3. Hlavní rysy Obamovy doktríny	29
3.2. Druhé funkční období Baracka Obamy	31
3.2.1. Občanská válka v Sýrii	32
3.2.2. Národní bezpečnostní strategie 2015 (NSS 2015)	34
4. Výsledky komparace	36
4.1. Porovnání strategií G. H. Bushe a Billa Clintona	36
4.2. Porovnání strategií G. W. Bushe a Baracka Obamy	37
4.3. Porovnání dvou funkčních období Baracka Obamy	38
Závěr	40
Seznam zdrojů	42

Úvod

Terorismus představuje jeden z nejzávažnějších bezpečnostních problémů dnešního světa a boj proti němu je hlavní prioritou řady aktérů soudobé bezpečnostní politiky. Počátek 21. století byl silně poznamenán tragickými událostmi z 11. září 2001, které v podstatě symbolizují začátek nové éry bezpečnostního vývoje. Cílem této práce je porovnat v teoretické části americký a evropský model boje proti terorismu, přiblížit bezpečnostní strategie USA po konci studené války a především analyzovat proměnu zahraniční politiky po nástupu Baracka Obamy do funkce.¹

Základní mechanismus teroru je obsažen ve starém čínském přísloví: „Zabij jednoho a postrašíš deset tisíc.“ Teroristé nemají nic proti konkrétním lidem, které svými útoky připraví o život, ale chtějí svět ochromit strachem. Nejde jim o zabití několika tisíc lidí v jednom mrakodrapu, ale o to, že tento obraz se dostane do miliard domácností po celé planetě. Důležitou roli zde hrají i média, jejichž povinností je o těchto věcech referovat, na druhou stranu ale pomáhají šířit propagandu a poselství teroristických skupin.

Tato práce se nejprve zaměří na definice terorismu. Nejvíce mne bude zajímat rozdíl mezi výkladem CIA a FBI a nastíním i významné odlišnosti v obecném americkém a evropském modelu boje proti terorismu. Dále přiblížím historickou zkušenost USA s terorismem. V hlavní části bych chtěla analyzovat vývoj bezpečnostních strategií USA po skončení studené války. Záměrem je rozebrat zahraniční politiku jednotlivých prezidentů a pokusit se o kritické zhodnocení. Nejvíce se budu věnovat Baracku Obamovi, jehož druhé období právě skončilo a celý svět začíná bilancovat jeho úspěchy a nezdary.

Když první černošský prezident Barack Obama nastupoval do funkce prezidenta Spojených států, vzbuzoval obrovské naděje doma i v zahraničí. Jeho volební kampaň se nesla ve znamení změny a uhranula nejen Ameriku, ale celý svět. Obama potvrzoval roli skvělého rétora: „Ano, my to dokážeme!“, slíboval na nominačním konventu. Barack Obama byl za své počínání v zahraniční politice dokonce odměněn ještě dříve, než vůbec začal dělat důležitá rozhodnutí. Již po devíti měsících v úřadu získal Nobelovu cenu míru. Za sebou měl v té době spíše velká prohlášení než konkrétní činy.

Ve své diplomové práci se budu snažit odpovědět na následující výzkumné otázky:

1. Co je to terorismus a jak jej definovat?

¹SMOLÍK, Josef, ŠMÍD, Tomáš a kol. *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. Století*. Praha: Muni press, 2010. s. 115.

Různí odborníci i instituce definují terorismus odlišným způsobem. Liší se názory na to, zda je terorismus vázán pouze na politické a náboženské cíle nebo i na kriminální. Na definici terorismu se dosud neshodly ani členské země Organizace spojených národů.²

2. *Jak se liší americký a evropský model boje proti terorismu?*

Strategie Evropské unie v boji proti terorismu je značně odlišná od Spojených států. Důvody můžeme hledat v historických souvislostech, ale i v praktickém faktu, že EU nemá oproti USA společnou armádu. Kdo je tedy v boji proti terorismu aktivnějším hráčem a jak efektivní jsou jejich metody?

3. *Jak se vyvíjely bezpečnostní strategie po konci studené války?*

Národní bezpečnostní strategie USA je dokumentem, který by měla pravidelně předkládat každá americká administrativa na základě Goldwater-Nichols aktu z roku 1986.³ Jaké strategie předložili George H. Bush, Bill Clinton a George W. Bush?

4. *Do jaké míry došlo k proměně zahraniční politiky po nástupu Baracka Obamy do funkce?*

Když nastupoval Barack Obama do své funkce v roce 2009, měli demokraté v Kongresu většinu a on sám se vlády chopil po zřejmě nejméně oblíbeném prezidentovi USA všech dob Georgi W. Bushovi. Ten v očích mnoha Američanů zemi zatáhl do vleklých válek a zadlužil ji. Jedním z důvodů, kterými Obama voliče přesvědčil, aby pro něj hlasovali, bylo právě jasné distancování se od militaristické a intervenční politiky svého republikánského předchůdce. Využil Barack Obama výhodné výchozí pozice? Podařilo se Baracku Obamovi dostát svých předvolebních slibů?

5. *Jak se liší dvě funkční období Baracka Obamy z pohledu boje proti terorismu?*

V druhém funkčním období hrálo významnou roli posílení tzv. Islámského státu. V roce 2013 prezident Obama prohlásil, že Spojené státy již nejsou ve válce s terorismem. USA by se měly spíše soustředit na konkrétní síť extrémistů, které ohrožují Spojené státy.⁴ Jak výrazně se změnila Obamova strategie boje proti terorismu ve druhém funkčním období.

²SMOLÍK, Josef, ŠMÍD, Tomáš a kol. *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. Století*. Praha: Muni press, 2010. s. 115.

³KHOL, Radek. Národní bezpečnostní strategie USA. *Mezinárodní vztahy*, 2005, č. 1, s. 71-75.

⁴US News. *Global war on terror is over*. [online]. usnews.com, 23. 5. 2013 [cit. 4. ledna 2017]. Dostupné na: <<http://www.usnews.com/news/articles/2013/05/23/obama-global-war-on-terror-is-over>>.

V této diplomové práci bude kombinováno několik metod. Deskriptivní metoda bude použita především v úvodních kapitolách, ale průběžně bude provázet celou diplomovou práci, aby byla zkoumaná problematika lépe přiblížena čtenáři. V případě porovnání jednotlivých prezidentů a jejich strategií zvolím komparativní přístup. K sumarizaci poznatků, které budou v průběhu práce získány, použiji syntézu.

Z průzkumu zdrojů vyplývá, že existuje několik specialistů v České republice, kteří se zabývají terorismem. Především Jan Eichler, Marian Brzybohatý či Pavel Foltýn. Ti publikují v časopise Obrana a Strategie, který nabízí mnoho inspirativního materiálu. Vzhledem k tématu mé práce je však nutné používat zahraniční zdroje – především odborné články a knihy. K analýze jednotlivých strategií je nutné vyhledat primární zdroje – tedy dokumenty, které jsou ke stažení na internetu.

1. Obecná charakteristika terorismu

Pojem terorismus je v mé diplomové práci často skloňované slovo, proto je nezbytné jej nejdříve definovat.

Historie lidstva je do jisté míry tvořena i historií ozbrojených konfliktů. Teror na nich páchaný byl součástí jak otevřených konfliktů panovníků, tak později států či celých civilizací (např. křížové války). Zásadní zlom nastal v momentě, kdy toto terorizování začalo být využíváno jako prostředek propagandy a úsilí o dosažení cílů jednotlivých skupin.⁵ V právnickém i politickém slovníku se pojem terorismus používá již několik století, avšak bývá používán v různém významu. Na konci 18. století, v období francouzské revoluce, se jím označoval způsob vládnutí, tedy politické násilí uplatňované ve jménu revoluce. Terorismus však získal další význam v důsledku atentátů páchaných na konci 19. století nihilisty v Rusku a posléze anarchisty po celé Evropě. Od této doby se začalo terorismem označovat násilí organizované státem, ale zejména násilné akce uplatňované proti státu.⁶

Terorismus je obecně chápán jako násilná metoda činnosti extremistických hnutí, pro kterou je typické organizované a plánované vraždění. Tyto postupy slouží k zastrašování a vydírání státních orgánů a obyvatelstva za účelem dosažení určitých politických, národnostních či jiných cílů daného extremistického hnutí. Smyslem nastolení teroru je vytvořit extrémně silný psychický nátlak na jednotlivce i skupiny obyvatelstva. Nejčastějšími projevy teroru jsou atentáty, bombové útoky, únosy, ale i tzv. veřejné popravy.⁷

1.1. Definice terorismu

Obdobně jako tomu je u definic pojmů terorismus a teroristé, existují i různé pohledy na historické vymezení jednotlivých etap vývoje terorismu. Obecně lze konstatovat, že zkoumání vývojových fází terorismu je poměrně složitou záležitostí, která je založena spíše na subjektivním pohledu a zhodnocení dané situace. Za hlavní milníky jsou vnímány konec 17. století, nacionalistická etapa před vypuknutím 1. světové války, následně etapa období světových válek. Posledními dvěma zkoumanými etapami jsou etapa studené války končící obdobím pádu Berlínské zdi a právě probíhající etapa po 11. září 2001.⁸

⁵FOLTIN Pavel, ŘEHÁK David. Historický vývoj terorismu. *Obrana a strategie*, 2006, č. 1, s. 45 - 57.

⁶BÍLKOVÁ, Veronika, NOVÁKOVÁ, Jana, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu*. Praha: C.H.Beck, 2003. s. 8.

⁷CHMELÍK, Jan. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde, 2001. 172 s.

⁸FOLTIN Pavel, ŘEHÁK David. Historický vývoj terorismu. *Obrana a strategie*, 2006, č. 1, s. 45 - 57.

Tvář terorismu se po roce 1990 celkově mění, a to poměrně zásadním způsobem. Např. M. Brzybohatý⁹ zastává názor, že ke změnám došlo zejména v motivaci terorismu. Ideologicky motivovaný terorismus ustoupil do pozadí a jeho místo postupně zaujímá terorismus náboženský a nacionalistický, což následně vedlo i ke změnám teroristických cílů, metod a využívaných prostředků. Pozornost začala být věnována především projevům nábožensko-politického terorismu a ultrapravicového terorismu.¹⁰

K teroristickým akcím dochází z řady různých podnětů. Někdy na sebe teroristické organizace chtějí upozornit a hrdě se ke svým útokům hlásí. Jindy ve snaze o minimalizaci rizika volí strategii anonymity. Za první typ je možné uvést tzv. **politický terorismus**, který lze dále dělit podle rozhodujícího motivu nebo členit na separatistický (etnicko-nacionální) a revoluční terorismus. Hlavním důvodem realizace separatistického terorismu je snaha teroristických skupin o získání vlastního státu nebo alespoň autonomie. Tyto skupiny se zpravidla odvolávají na „historicky vzniklé odlišnosti“ daného etnika a bojují proti útlaku vůdčího národa všemi dostupnými prostředky. Výsledkem zpravidla bývají i mohutné vlny uprchlíků, které následně hledají azyl v okolních státech, jak tomu bylo např. u bývalé republiky Jugoslávie. V případě revolučního terorismu, který bývá také označován jako protistátní, je hlavní příčinou nespokojenost se stávajícím politickým režimem. Hlavním cílem realizace teroristických aktů je jeho svržení a nastolení nové vlády či úplný rozklad státu.

Druhým typem je tzv. **náboženský terorismus**, který je možné podle původních příčin jeho realizace klasifikovat na náboženský extremismus a eschatologický terorismus. V případě náboženského extremismu teroristické skupiny zpravidla vedou válku za vyhlášení „svatého božího státu“, který by byl založen na „božím“ pořádku, v souladu s jejich náboženstvím.

Třetím typem je tzv. **kriminální terorismus**. Jedná se zejména o různé skupiny provozující organizovaný zločin, kterým prvotně nejde o propagaci nějaké ideologie. Hlavním cílem je prosté získávání finančních prostředků provozováním ilegálních aktivit, kterými jsou např. drogové kartely, obchodování se zbraněmi apod.

⁹Marian Brzybohatý - děkan Fakulty bezpečnostně právní a vedoucí katedry kriminální, cizinecké a pohraniční policie na Policejní akademii České republiky.

¹⁰FOLTIN Pavel, ŘEHÁK David. Historický vývoj terorismu. *Obrana a strategie*, 2006, č. 1, s. 45 – 57.

Poslední skupinou je tzv. **psychotický terorismus**, kdy hlavním důvodem jeho realizace je uspokojení duševně nemocného člověka. Jeho aktérům stačí, když jejich čin vyvolá pozornost a hrůzu, které jim zpětně přinášejí zvrácené potěšení a uspokojení.¹¹

Terorismus je dnes celosvětový problém. Globální spolupráce je dnes absolutní nutností. To platí i pro Českou republiku, která se na protiteroristických aktivitách rovněž podílí, zejména v oblasti zahraničněpolitické, ve sféře policejních a zpravodajských služeb. Proces mezinárodní spolupráce však v realizační fázi naráží na řadu problémů, vycházejících často z rozdílných zájmů států. Z toho také logicky vyplývá obtížnost jednoznačného vymezení terorismu na širší mezinárodní platformě. Všeobecná protiteroristická politika a z ní odvozená praktická opatření jsou založeny na následujících principech:

- Teroristům neustupovat a neuzavírat s nimi žádné dohody.
- Teroristy dopadnout a postavit před soud, kde se musí zodpovídat za své zločiny.
- Státy podporující terorismus izolovat a vyvíjet na ně tlak za účelem změny chování.
- Aktivně podporovat spolupráci mezi státy v oblasti boje proti terorismu.

V dnešní době terorismus představuje vážnou hrozbu všude na světě a nevládně shoda na tom, jak by měl být definován. Tento složitý a rychle se vyvíjející fenomén je předmětem předvolebních debat, vyjednávání mezi nejmočnějšími politiky světa a každý má na řešení zcela jiný pohled.

Po událostech ze dne 11. září 2001 bylo i v rámci České republiky třeba reagovat na definici teroristického činu, kterou zveřejnila dne 27. prosince 2001 Rada EU ve svém dokumentu nazvaném „Společný postoj Rady EU pro užití zvláštních opatření pro boj s terorismem“. „Teroristický skutek“ je zde chápán jako množina vyjmenovaných činů, které mohou svou podstatou nebo kontextem vážně ohrozit chod konkrétního státu nebo mezinárodní organizace. V rámci vnitrostátních právních řádů se jedná o skutky, které byly spáchány s úmyslem:

- vážně zastrašit obyvatelstvo;
- nenáležitě přimět vládu nebo mezinárodní organizaci ke konání či nekonání konkrétních kroků;
- vážně destabilizovat či zničit základní politické, ústavní, hospodářské nebo sociální struktury země nebo mezinárodní organizace, a to:
 - vedením teroristické skupiny;

¹¹FOLTIN Pavel, ŘEHÁK David. Důvody realizace a formy terorismu. *Obrana a strategie*, 2006, č. 1, s. 33-42.

- účastí v teroristické skupině, a to i ve funkci informátora, poskytovatele finanční či materiální podpory, s vědomím, že tato pomoc napomůže páchání zločinných aktivit skupiny.¹²

Z českých autorů, kteří se zabývají tematikou terorismu, bych zmínila Mariana Brzybohatého, který uvádí definici: „*Terorismus je cílevědomé použití organizovaného násilí proti nezúčastněným osobám za účelem dosažení politických, kriminálních nebo jiných cílů.*“¹³ Širší definici nabízí Maximilián Strmiska, jehož definice zní takto: „*Terorismus je politicky motivovaná, odůvodněná metoda víceméně systematicky používaného násilí (nejčastěji ozbrojeného násilí nerespektujícího mezinárodní konvence), jehož hlavním cílem je dosáhnout určitého zamýšleného psychologického efektu, svým obsahem obvykle výrazně přesahujícího okruh přímých obětí nebo svědků útoku, přičemž vzhledem k předpokládanému politickému významu je bezprostřední fyzický účinek násilné akce druhořadý.*“¹⁴

Největší problém s vytvořením jednotné a všeobecně uznávané definice terorismu spočívá v rozdílnosti názorů v jednotlivých názorových skupinách. Nejčastěji rozlišujeme čtyři základní skupiny:

1. Vědečtí pracovníci – snaží se zaujmout co nejobjektivnější názor, přičemž především univerzity vytvářejí intelektuální fórum, kde mohou o terorismu diskutovat bez obav z napadení nebo vznesení obvinění kvůli podpoře terorismu.
2. Vládní autority – na rozdíl od vědeckých pracovníků jsou vzhledem ke svému postavení častým terčem teroristických útoků. Jejich názory na terorismu musí odpovídat určitým zásadám, tedy právním normám, veřejnému mínění či pravidlům uplatňovaným v mezinárodních vztazích.
3. Veřejnost – na rozdíl od vládních autorit může velmi dramaticky měnit své názory v rámci reakce na jednotlivé incidenty. Její názory jsou ovlivňované médii a jejich interpretací reality.
4. Teroristé a jejich sympatizanti – názory této skupiny odráží víru lidí, kteří jsou přesvědčeni, že žijí v područí represivní vlády, přičemž své vlastní násilné činy obhajují porovnáváním nebo domnělým násilím ze strany svých oponentů.¹⁵

¹²Odbor bezpečnostní politiky. *Definice pojmu terorismus* [online]. mvcr.cz, 29. 7. 2009 [cit. 22. listopadu 2016]. Dostupné na: <<http://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>>.

¹³BRZYBOHATÝ, Marian. *Terorismus I*. Praha: Police History, 2005 s. 14.

¹⁴STRMISKA, Maximilián. *Terorismus a demokracie: pojetí a typologie subverzivního teroristického násilí v soudobých demokraciích*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2001. s. 18.

¹⁵ŘEHÁK, David, FOLTIN, Pavel, STOJAR, Richard. *Vybrané aspekty soudobého terorismu*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2008. 146 s.

Další z problémů vytvoření jednotné a všeobecně akceptovatelné definice terorismu spočívá v postoji některých států k tomuto problému. Ten, kdo je pro jednoho teroristu, je pro druhého bojovník za svobodu a opačně. Aby se vyřešila tato výslovně politická nebo ideologická překážka, státy začaly přijímat zákony nebo uzavírat mezi sebou smlouvy, které jednoznačně kriminalizují určité chování, jako například únosy osob, letadel, odpalování bomb v dopravních prostředcích apod. Taktéž mnoho mezinárodních organizací přišlo s vlastními usneseními (rezolucemi) v boji proti terorismu.¹⁶

Nejsložitější situace je ovšem v USA, tedy zemi, proti níž směřuje nejvíce teroristických útoků. Různé instituce používají rozdílné definice jako například FBI, CIA či FEMA. Velmi komplikovaná je rovněž diskuze na půdě OSN. Vzhledem k rozdílnosti názorů, zájmů a potřeb států je velmi nepravděpodobné dosažení širokého konsenzu v dané oblasti.¹⁷

Vzhledem k tomu, že americká vláda nikdy nevydala vlastní definici terorismu, přišlo americké ministerstvo zahraničních věcí s teorií, podle které terorismus představuje předem připravené, politicky motivované násilí vykonávané nadnárodními tajnými agenty nebo organizacemi na nebojujících terčích s obvyklým cílem ovlivnit veřejnost. Podle ministerstva obrany terorismus představuje záměrné používání násilí s cílem vyvolat strach a jeho prostřednictvím nutit veřejnou správu nebo společnost, aby něco udělala nebo naopak neudělala. Cíle terorismu mají ideologický, náboženský nebo politický charakter.¹⁸

S jednou z prvních definic terorismu přišla roku 1976 CIA. Ta definovala terorismus jako „*hrozbu násilím nebo přímé použití násilí pro politické účely, jako jsou akce zaměřené na ovlivnění přístupu nebo chování cílové skupiny a pokud působení takové skupiny přesahuje hranice národních států.*“ V roce 1980 CIA tuto definici inovovala následovně: „*Terorismus představuje hrozbu násilím nebo použitím násilí k dosažení politických cílů, vykonávaných jednotlivci nebo skupinami, uskutečňované ať už v opozici nebo ve prospěch vládních autorit. Pokud jsou takové akce zaměřené na šokování nebo zastrašení velkých skupin obyvatelstva, větších, než skupina aktuálních obětí.*“¹⁹

V současnosti se CIA řídí následující definicí: „*Terorismus je záměrné, politicky motivované násilí páchané proti neválčícím/nebojovým cílům nevládními skupinami nebo tajnými agenty.*“ Dále CIA vysvětluje termín „*mezinárodní terorismus*“, který zahrnuje území

¹⁶LABUZÍK, Milan a kol. *Organizáciemedzinárodného krízového manažmentu a USA v boji proti terorizmu*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2012. s. 170.

¹⁷BRZYBOHATÝ, Marian a kol. *Terorismus a my*. Praha: Computer Press, 2001. 216 s.

¹⁸US department of defense. *National Terrorism Advisory System*. [online]. dhs.gov, [cit. 23. listopadu 2016]. Dostupné na: <<https://www.dhs.gov/national-terrorism-advisory-system>>.

¹⁹CIGÁNIK, Ľubomír, JAŠŠOVÁ, Eva. *Terorizmus*. Bratislava: VEDA – vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2006. s. 59.

více než jedné země a „teroristickou skupinu“, což zahrnuje jakoukoliv skupina, která sama nebo pomocí jiné skupiny organizuje mezinárodní terorismus.²⁰

V roce 1983 FBI publikovala každoroční zprávu „Terorismus v USA“, kde shrnovala teroristické aktivity v zemi. Publikace přináší přehled situací, kdy byla země v ohrožení a zároveň upozorňuje na omezený přístup k rozsahu celé problematiky a zájem USA k monitorování situace celosvětově. Zpráva z roku 2000 již zahrnuje diskuzi vyšetřovatelů FBI s kolegy po celém světě.²¹

Aktuální platnou definicí terorismu je: „*Terorismus je nezákonné použití síly nebo násilí vůči osobám nebo majetku k zastrašení nebo násilnému donucení vlády, civilní populace nebo jakékoliv jiné cílové skupiny, za účelem prosazení politických nebo sociálních cílů.*“ FBI se také řídí zvláště definicí pro domácí a mezinárodní terorismus.²²

Souhlasím s názorem Radovana Ivančíka a Jaroslava Ušiaka, kteří ve svém článku „Teoretická a terminologická východiska zkoumání problematiky vymezení a definování terorismu“ uvádějí, že všechny z uvedených definic jsou vhodné, výstižné, ale nesplňují podmínky všeobecné akceptace. Vystává totiž otázka: pokud se v rámci definování terorismu omezí použité násilí nebo hrozby použití násilí pouze na civilisty, bude pak násilí páchané vůči komatantům legitimní? Další problém je ten, že pojem terorismus je v Evropě vykládán jinak než v Africe nebo Asii. Tím vzniká jakési právní vakuum. Tento nežádoucí stav celkové nejistoty, jaký čin byl vlastně spáchán, přispívá k nejasnosti celé situace.²³

1.2. Modely boje proti terorismu

Při tvorbě strategie boje proti terorismu je nezbytné vycházet z jeho specifických rysů. Terorismus je taktikou boje, která je nesrovnatelná s taktikami běžného vojenského konfliktu mezi dvěma nebo více státy. Zatímco přípravy na válku nelze skrýt a tudíž je její vypuknutí očekáváno, teroristé útočí bez předchozího vyhlášení války. Jejich přípravy probíhají skrytě a jejich útoky jsou nečekané. Teroristé používají nepřímou strategii, vyhýbají se přímému souboji a zcela obcházejí nejsilnější prvky obrany svého soupeře.²⁴ Na tuto nepřímou strategii se zpravidla nedá odpovědět přímým útokem. Pro teroristické útoky je typické, že při velmi

²⁰CIA. *Terrorism FAQs*[online]. CIA.gov, 20. 4. 2007[cit. 18. prosince 2016]. Dostupné na:<<https://www.cia.gov/news-information/cia-the-war-on-terrorism/terrorism-faqs.html>>.

²¹FBI. *Terrorism 2002-2005*. [online]. FBI.gov, [cit. 29. listopadu 2016]. Dostupné na:<<https://www.fbi.gov/stats-services/publications/terrorism-2002-2005>>.

²²FBI. *Terrorism 2002-2005*. [online]. FBI.gov, [cit. 29. listopadu 2016]. Dostupné na:<<https://www.fbi.gov/stats-services/publications/terrorism-2002-2005>>.

²³IVANČÍK, Radoslav, UŠIAK, Jaroslav. Teoretické a terminologické východiská skúmania problematiky vymedzenia a definovania terorizmu. *Politické vedy*, 2014, roč. 17, č. 3, s. 91-111.

²⁴EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnostní vztahy*. Praha: Oeconomika VŠE, 2004. s. 92 - 93.

nízkých nákladech a počtu zapojených osob dosahují teroristé velkých ničivých účinků s ohromnými psychologickými dopady. Tato asymetrie kapacit je jedním z nejvýznamnějších rysů terorismu.²⁵

Vojenskými strategiemi se ve svém díle „How the Weak Wins War“ zabývá profesor Univerzity v Bostonu Ivan Arreguin-Toft, který předkládá čtyři typy strategií používané v boji. Jedná se o přímý útok, nepřímý útok (barbarství), přímou obranu a nepřímou obranu (strategii guerilly).

Přímým útokem rozumíme použití vlastních bojových prostředků k eliminování bojových sil protivníka a nabytí hodnot, které doposud vlastnil protivník. Hlavním cílem je vyhrát válku tím, že zničíme protivníkovu schopnost odolávat útokům. Postupné oslabování soupeře a blesková válka jsou typickými příklady přímého útoku. Historicky nejběžnějším znakem přímého útoku byl útok na zásadní hodnoty nepřítele - tedy hlavní město, průmyslová nebo komunikační centra či mosty.²⁶

Jako barbarství označujeme takové útoky, při kterých je systematicky porušováno válečné právo s cílem dosáhnout vojenských nebo politických cílů. Na rozdíl od přímých strategií bývá barbarství využíváno k podryvání protivníkovy vůle a ochoty pokračovat v boji. Terčem těchto útoků jsou často objekty nevojenského charakteru. Proto bývají výsledkem barbarství ztráty na civilním obyvatelstvu. Historicky nejčastějším příkladem barbarství jsou vraždy civilistů nebo válečných zajatců. Do této skupiny můžeme zařadit také koncentrační tábory a od roku 1939 také strategické bombardování proti cílům bez vojenské hodnoty.²⁷

Přímá obranná strategie se snaží zmařit pokus protivníka o zničení a získání našich hodnot. Zaměřuje se na protivníkovy bojové síly stejně jako v případě přímého útoku. Cílem je zničit protivníkovy vojenské prostředky tak, aby došlo k zastavení útoku. Do této kategorie můžeme zařadit preventivní a preemptivní útok. Preventivní útok může být také vyvolán snahou předejít útoku protistrany, jenž je očekáván v kratším či delším časovém úseku. Od preventivní války se odlišuje preemptivní válka (akce, útok), kdy je síla použita k eliminaci bezprostřední závažné hrozby v situaci, při níž není možné využít jiných prostředků k jejímu odvrácení.²⁸

²⁵PRAŽÍZKOVÁ, Lada. Motivace k terorismu a východiska boje s ním. *Obrana a strategie*, 2005, roč. 5, č. 1, s. 15–22.

²⁶ARREGUÍN-TOFT, Ivan. How the Weak Win Wars: A Theory of Asymmetric Conflict. *International Security*, 2001, roč. 26, č. 1, s. 93-128.

²⁷ARREGUÍN-TOFT, Ivan. How the Weak Win Wars: A Theory of Asymmetric Conflict. *International Security*, 2001, roč. 26, č. 1, s. 93-128.

²⁸ARREGUÍN-TOFT, Ivan. How the Weak Win Wars: A Theory of Asymmetric Conflict. *International Security*, 2001, roč. 26, č. 1, s. 103.

Nepřímá obrana (strategie guerilly) je defenzivní strategií vyžadující zapojení větší části společnosti. Cílem je snaha působit na protivníka tlak ozbrojenými silami, které se záměrně vyhýbají přímé konfrontaci. Nejdůležitějším faktorem je čas, jenž působí ve prospěch obránce. Čím déle konflikt trvá, tím méně výhodný pro útočníka vojenský konflikt bývá. Nepřímá obrana je sice také zaměřená na nepřátelské vojsko a jeho podpůrné prostředky, ale hlavním účelem není zničení vojenských kapacit, ale vůle útočníka pokračovat v boji. Nepřímá obrana vyžaduje dva zásadní předpoklady. Za prvé musí obránce disponovat vhodným útočištěm. Důležitý je pro obranu příznivý terén, jenž poskytuje dobré krytí a zároveň útočnickovi komplikuje postup, nezanedbatelný vliv hraje i příznivá politická situace. Druhým aspektem je přízeň domácího obyvatelstva potřebná k logistické podpoře i k mobilizaci nových bojovníků.²⁹

Americký model boje proti terorismu je ovlivněn faktem, že armáda Spojených států amerických je považována za jednu z nejnávštějších a nejlépe vyzbrojených na světě. Od dob, kdy proti sobě stála dvě vojska, která se bila na zelené louce, se toho hodně změnilo. Přímé střety s konvenčními vojenskými strategiemi nahradily strategie nepřímé, strategie guerilly či partyzánské pojetí boje s cílem eliminovat vlastní slabiny a naopak vyhledávat a opotřebovávat slabiny protivníka. Takové konflikty bývají označovány jako asymetrické.³⁰

V teorii současných mezinárodních vztahů se pojem asymetrické konflikty ujal v souvislosti s bojem slabých, často kolonizovaných zemí proti mnohem vyspělejšími, silnějším a lépe vojensky vybaveným zemím. Postupně se tato charakteristika začala připisovat i různým vnitrostátním konfliktům typu guerilly a nejaktuálněji se stala typickým rysem analýz teroristických útoků.³¹

Asymetrické války ohrožují pět okruhů cílů:

- ústřední a vládní orgány;
- energetické zdroje a systémy spojení;
- infrastrukturu – průmyslovou a dopravní síť;
- obyvatelstvo;
- ozbrojené síly.

²⁹ARREGUÍN-TOFT, Ivan. How the Weak Win Wars: A Theory of Asymmetric Conflict. *International Security*, 2001, roč. 26, č. 1, s. 103 - 104.

³⁰WILKINSON, Paul. *Terrorism versus Democracy: The Liberal State Response*. London: Routledge, 2006. 254 s.

³¹PRAŘÍZKOVÁ, Lada. Motivace k terorismu a východiska boje s ním. *Obrana a strategie*, 2005, roč. 5, č. 1, s. 15 – 22.

Asymetrie je chápána jako nedostatek symetrie. Pokud oba aktéři disponují přibližně stejnými vojenskými prostředky, je konflikt chápán jako symetrický. Pokud se jeden z aktérů snaží získat kvalitativní či kvantitativní výhodu oproti svému soupeři, jedná se o dysymetrii. Asymetrie je přesným opakem – jeden z aktérů se snaží využít všech slabin svého protivníka a tam zasáhnout s co nejničivější silou. Příkladem asymetrie je teroristický útok na Světové obchodní centrum, kdy teroristé využili amerického přesvědčení o nemožnosti být napaden na vlastním území a nepřipravenosti všech složek na podobnou situaci reagovat.³²

V reakci na teroristické útoky z 11. září 2001 vydala o rok později Bushova administrativa novou Národní bezpečnostní strategii Spojených států amerických (National Security Strategy of the United States of America – NSS). Jednalo se o dlouho očekávaný strategický dokument. Americká vláda v něm nastínila svoji bezpečnostní strategii v době vzrůstajícího globálního terorismu. Velké znepokojení vyvolala formulace nového způsobu obrany národní bezpečnosti – preemptivní útok. Jednalo se o posun od původního konceptu preventivních útoků. Řada kritiků to označila za novou Bushovu doktrínu, která zakládá nebezpečný precedent. Spojené státy si tak vyhrazovaly právo „jednat preemptivně proti teroristům tak, aby jim zabránily v poškozování našeho lidu a země“. Za „nejlepší obranu“ tak považují „dobrý útok“. Horlivou diskuzi rozproudilo především odůvodnění takového útoku. K jeho zahájení musí být splněno několik podmínek. Nejdůležitější je existence bezprostřední hrozby. Ta je ovšem velmi těžko prokazatelná. Tzv. definice „rogue states“ představuje země, vůči kterým by Spojené státy použily tuto strategii. Tyto státy jsou definovány jako ty, které brutalizují své vlastní obyvatelstvo, nevykazují žádný respekt k mezinárodnímu právu, ohrožují své sousedy, jsou odhodlány získat zbraně hromadného ničení nebo sponzorují teroristické aktivity. Do této skupiny patří dle USA Irák, Írán a Severní Korea.³³

Ve své obhajobě preemptivního útoku se prezident Bush často odvolával na teorii spravedlivé války, která za určitých okolností opravňuje k útoku na nepřítel. Tato teorie, založená na učení sv. Augustina (354 - 430) a interpretaci sv. Tomáše Akvinského je jednou z mála oblastí současné filozofie morálky, kde jsou ještě platné základní teoretické konstrukce ze středověku.³⁴

Ani v Evropě není terorismus novým jevem. V letech 2009–2013 došlo v členských státech EU k 1010 neúspěšným, zmařeným nebo dokonáným útokům, při nichž zahynulo

³²PRAŘÍZKOVÁ, Lada. Motivace k terorismu a východiska boje s ním. *Obrana a strategie*, 2005, roč. 5, č. 1, s. 15 – 22.

³³PRAŘÍZKOVÁ, Lada. Motivace k terorismu a východiska boje s ním. *Obrana a strategie*, 2005, roč. 5, č. 1, s. 15 – 22.

³⁴PRAŘÍZKOVÁ, Lada. Motivace k terorismu a východiska boje s ním. *Obrana a strategie*, 2005, roč. 5, č. 1, s. 15 – 22.

38 osob. Několik evropských občanů bylo navíc uneseno či usmrceno teroristickými skupinami po celém světě. Jev, kdy bojovníci z Evropy cestují na různá místa, aby se zúčastnili džihádu, bude pravděpodobně přetrvávat i v nadcházejících letech, stejně jako bezpečnostní hrozba, kterou mohou po svém návratu představovat v EU.³⁵

Strategie Evropské unie v boji proti terorismu je značně odlišná od Spojených států. EU se vydává spíše diplomatickou, „mírumilovnou“ cestou. Důvody můžeme hledat v historických souvislostech, ale i v praktickém faktu, že EU nemá společnou armádu. Státy se tedy do konfliktů mohou zapojovat jednotlivě, ale nikdy se neprovede intervence, které by se účastnily všechny členské státy. EU se zaměřuje spíše na podněcování politických, ekonomických a sociálních sfér, jež ve svých důsledcích přispívají k boji proti terorismu. V Evropě převládá názor, že boj proti terorismu vyžaduje dlouhodobý politický přístup, proto nástroje protiteroristické politiky EU (strategie, plány) zahrnují širší časové období.

Negativní stránku přístupu EU k terorismu představuje dlouhodobost, finanční náročnost příprav a četné strategie jak globální hrozbě předejít. Boj s terorismem vyžaduje promyšlenou strategii a především souhru jak mezi unií a ČS, tak i mezi ČS navzájem. Zároveň je však třeba účinné koordinace i v oblastech soudnictví, policie, vojenství atd. Boj proti terorismu v rámci jednoho ČS není sama o sobě jednoduchý. Spolupráce všech v rámci unie je tedy o to těžší.³⁶

V roce 2005 Rada EU přijala „Strategii EU pro boj proti terorismu“. Strategie je zaměřena na čtyři hlavní pilíře činnosti: předcházet, chránit, pronásledovat a reagovat. Předcházet tomu, aby se lidé uchýlovali k terorismu, a to prostřednictvím řešení faktorů nebo základních příčin, které mohou vést k radikalizaci a k náboru v Evropě a ve světě. Chránit občany a infrastrukturu a snížit naši zranitelnost vůči útokům prostřednictvím posílení zabezpečení hranic, dopravní a kritické infrastruktury. Dále chce pronásledovat a vyšetřovat teroristy přeshraničně a celosvětově za účelem narušit plánování, přesuny a komunikaci a za účelem rozbít podpůrné sítě; přerušit financování a přístup k útočnému materiálu a postavit teroristy před soud. Připravit se v duchu solidarity na zvládnutí a minimalizaci následků teroristického útoku prostřednictvím schopnosti vypořádat se s důsledky, s koordinací reakce

³⁵Evropská rada. *Boj EU proti terorismu*. [online]. consilium.europa.eu, 16. 12. 2016 [cit. 10. ledna 2017]. Dostupné na: <<http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/fight-against-terrorism/?lang=en>>.

³⁶ARGOMANIZ, Javier. *The European Union Post 9/11 Counter-Terror Policy Response: an Overview*. RIEAS: Athens, 2010, s. 5.

a s potřebami obětí. V souvislosti s těmito pilíři je ve strategii zdůrazněn význam spolupráce s třetími zeměmi a mezinárodními institucemi.³⁷

Spolupráce EU s USA je velmi důležitá, stejně tak jako s jinými organizacemi, jejímž cílem je zajistit konsenzus mezinárodního společenství a prosadit pro boj proti terorismu mezinárodní standardy. EU spolupracuje s organizacemi, jako je OSN a Globálním fórem pro boj proti terorismu a s regionálními organizacemi, jako je Rada Evropy, OBSE, Liga arabských států či Organizace islámské spolupráce.³⁸

1.3. Historická zkušenost USA s terorismem

Ačkoliv se terorismus v různých podobách vyskytuje již od prvního století našeho letopočtu, moderním fenoménem se stal v druhé polovině 19. století. První projevy aktivních radikálních skupin, jejichž činnost z dnešního pohledu můžeme nazývat teroristickou, jsme zaznamenali v Rusku a odtud se poté šířily do Evropy a USA. V moderních mezinárodních vztazích chápeme za nejvýznamnější mylníky měnící se chod mezinárodních vztahů, systémové konflikty jako třicetiletou válku, napoleonské války atd. U vývoje moderního terorismu tyto typické historické milníky nehrají klíčovou roli.³⁹

Politolog Jan Eichler ve své publikaci *Terorismus a války na počátku 21. století* rozděluje moderní terorismus do jednotlivých vývojových vln:

- 1. vývojová vlna – národní terorismus spočívající v anarchismu (počátek v 2. polovině 19. století, ukončení v průběhu 1. světové války.
- 2. vývojová vlna – národní terorismus neanarchistický (počátek na přelomu 19. a 20. století až do současnosti)
- 3. vývojová vlna – mezinárodní terorismus (počátek v 60. letech 20. století až do současnosti)
- 4. vývojová vlna – globální terorismus (počátek 11. 9. 2001 až do současnosti).⁴⁰

Do první vlny patří anarchistické hnutí přelomu 19. a 20. století, které v sobě skýtá překvapivě podobnosti srovnatelné s rozdrobeným hnutím radikálních islamistů současnosti. Navzdory časovému rozestupu jednoho celého století je možné najít zcela totožné prvky. Příkladem může být série bombových útoků v roce 1919, kdy anarchisté následovali Luigiho

³⁷Evropská rada. *Boj EU proti terorismu*. [online]. consilium.europa.eu, 16. 12. 2016 [cit. 10. ledna 2017]. Dostupné na: <<http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/fight-against-terrorism/?lang=en>>.

³⁸Evropská rada. *Boj EU proti terorismu*. [online]. consilium.europa.eu, 16. 12. 2016 [cit. 10. ledna 2017]. Dostupné na: <<http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/fight-against-terrorism/?lang=en>>.

³⁹MAKARUISOVÁ, Radana. *Terorismus, globální terorismus a éra Al-Káidy*. Praha: Metropolitní univerzita Praha, 2013. s. 37.

⁴⁰EICHLER, Jan: *Terorismus a války na počátku 21. století*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2007. s.152.

Galleaniho⁴¹ v osmi amerických městech. Bylo zabaleno celkem jedenáct kilogramů dynamitu a odesláno vládním činitelům či jinak významně postaveným osobám. Sami útočníci označovali své útoky jako třídní válku, tedy válku proti elitám.⁴²

Druhá vývojová etapa je nazývána národní vzhledem k uplatňování politických motivů teroristických skupin čistě v rámci hranic a území státu, kde skupiny vznikly a působily. Týkala se především teroristických skupin v Evropě, jako například IRA či ETA. Ve Spojených státech se objevil především pravicový terorismus. Nejvýraznějším zástupcem byl Ku-Klux-Klan, který vznikl ve městě Pulaski ve státě Tennessee v roce 1865. Tato organizace, která prosazuje nadvládu bílých, rasovou segregaci, antisemitismus či odpor k nebělošskému přistěhovalectví, s krátkými periodami nečinnosti působí dodnes, nicméně teroristické útoky už bývají naprosto výjimečné. Členové Ku-Klux-Klanu byli vyzbrojeni puškami, vycházeli v bílých, dlouhých rouchách nahoře zašpičatělých. V prvních letech po občanské válce stoupenci Ku-Klux-Klanu vyráželi převážně v noci, kdy například chytali černochoy a na odlehlých místech je věšeli.⁴³

Třetí vývojová vlna, tedy mezinárodní terorismus, je typická pro období začínající v 60. letech minulého století, trvající dodnes a nesoucí specifická kritéria. Zde se jedná o radikální skupiny, které sledují své cíle v jiných zemích, než odkud samy pocházejí. Do této kategorie zahrnujeme teroristické skupiny jako Fatah, Hamás či Hizballáh. Všechny zmiňované skupiny spatřují nepřítel jak v židovském Izraeli, tak ve Spojených státech a jejich západních spojencích. Jedná se o dichotomickou působnost hnutí, která spočívá v existenci dvou odnoží. Jedna větev je aktivní v politické, společenské či sociální sféře, zatímco druhá bývá zaměřena radikálně a současně soustředěná na teroristickou činnost. Například hnutí Hizballáh bylo zodpovědné za únosy a vraždy amerických občanů v letech 1982 až 1988, explozi bomby před americkou ambasádou v Bejrútu, kde zahynulo celkem 64 lidí nebo zavraždění amerických pasažérů po únosu letadla kuvajtských aerolinií. Třetí vlna terorismu bohužel trvá dodnes a splňuje všechny předpoklady pro dlouhodobé trvání do budoucna.⁴⁴

Čtvrtá vlna moderního terorismu bývá označována jako globální z toho důvodu, že cíle a motivy radikálních skupin, které vykonávají radikálně-teroristickou činnost, nejsou

⁴¹ Luggi Galleani - velká postava anarchistického hnutí, zvláště italského a italsky mluvícího hnutí ve Spojených státech-

⁴² MAKARUIŠOVÁ, Radana. *Terorismus, globální terorismus a éra Al-Káidy*. Praha: Metropolitní univerzita Praha, 2013. s. 43.

⁴³ MAKARUIŠOVÁ, Radana. *Terorismus, globální terorismus a éra Al-Káidy*. Praha: Metropolitní univerzita Praha, 2013. s. 48.

⁴⁴ MAKARUIŠOVÁ, Radana. *Terorismus, globální terorismus a éra Al-Káidy*. Praha: Metropolitní univerzita Praha, 2013. s. 50.

přesně lokalizované. Znamená to, že se činnost radikálních skupin geograficky rozšířila, přesahuje dříve jmenované lokality státu a predikce místa potenciálně plánovaného útoku se stala téměř nemožnou. Nejtypičtějšími radikálními zástupci této vlny jsou skupiny radikálních džihádistů i islamistů a hlavním motivem je zejména vymanit se z prozápadních vlivů všemi dostupnými prostředky bez ohledu na vymezený region. Časově se vznik čtvrté vlny datuje na 11. září 2001.⁴⁵

Útoky z 11. září 2001 byly sérií koordinovaných teroristických útoků, které se uskutečnily 11. září 2001 v Spojených státech amerických. Provedlo je devatenáct příslušníků militantní islamistické organizace Al-Káida. Ti unesli čtyři letadla na komerčních linkách společností American Airlines a United Airlines. Dvě z nich narazila do věží Světového obchodního centra v New Yorku, zabila všechny lidi na palubě a další uvnitř budov. Obě zasažené budovy se následkem vzniklého požáru do dvou hodin zhroutily, zničily blízké budovy a další poškodily. Třetí letadlo narazilo do Pentagonu, sídla Ministerstva obrany USA ve Washingtonu, D.C.. Čtvrté letadlo se zřítilo po souboji mezi teroristy a pasažéry letadla poblíž města Shanksville v Pensylvánii. Letadlo letělo na Washington a spekuluje se, že mělo za cíl zasáhnout Bílý dům anebo americký Kapitol. Při útocích celkem zemřelo 2996 lidí včetně 19 únosců. Až na 55 vojáků ze 125 obětí, které zemřely v Pentagonu, byli oběťmi civilisté, pocházející celkem z 90 zemí. Hned po útocích započalo vyšetřování vedené FBI, které bylo uzavřeno s tím, že jsou jasné a nezvratné důkazy spojující Al-Káidu a Usámu bin Ládina s útoky. FBI se podařilo rychle identifikovat všechny únosce, včetně vedoucího skupiny Mohameda Atty, jehož zavazadlo objevené na bostonském letišti obsahovalo mimo jiné seznam členů skupiny. 27. srpna 2002 byly zveřejněny fotky 19 únosců spolu s informacemi o nich.⁴⁶

Tehdejší americký prezident G. W. Bush ve svém proslavu reagujícím na útoky řekl, že *„Amerika a její přátelé a spojenci se spojí se všemi, kteří touží po míru a bezpečnosti ve světě a společně zvítězí ve válce proti terorismu.“*⁴⁷ Bushova administrativa vyhlásila válku proti terorismu, proti všem zemím a organizacím, které by USA mohly ohrozit. Reakce USA byla rychlá a zvolila se jasná strategie, podle níž byl nejlepší obranou útok.

Od této události začal být terorismus vnímán jako potenciálně všudypřítomná hrozba. Tento akt byl jednoznačnou demonstrací nenávisti vůči křesťanské civilizaci vedené

⁴⁵MAKARUIŠOVÁ, Radana. *Terorismus, globální terorismus a éra Al-Káidy*. Praha: Metropolitní univerzita Praha, 2013. s. 50-51.

⁴⁶CNN. *September 11, 2001: Background and timeline of the attacks* [online]. CNN.com, 8. 9. 2016 [cit. 16. listopadu 2016]. Dostupné na: <<http://edition.cnn.com/2013/07/27/us/september-11-anniversary-fast-facts/>>.

⁴⁷CNN. *September 11, 2001: Text of Bush's address* [online]. cnn.com, 11. 9. 2001 [cit. 16. listopadu 2016]. Dostupné na: <<http://edition.cnn.com/2001/US/09/11/bush.speech.text/>>.

Spojenými státy americkými a měl přispět k vyhlášení války Spojenými státy celému muslimskému světu. Byl tím potvrzen koncept globálního džihádu Al-Káidy, tedy boje mezi západní „d'ábelskou“ kulturou a „čistou“ muslimskou, jejíž čistota je neustále tyranizována křesťansko-židovskou západní kulturou. Bin Ládín a jeho příznivci údajně předpokládali, že Spojené státy vyhlásí muslimskému světu totální a absolutní válku a tím bude vytvořena dichotomie mezi dvěma světy a každý si bude muset vybrat, na kterou stranu se přidá.⁴⁸

Události z 11. září měly jednoznačný dopad na posílení bezpečnosti v Evropě. Byly například významně rozšířeny pravomoci Europolu, který nyní může vytvářet tzv. „teroristické profily“ zaměřené na identifikaci teroristických organizací aktivních v EU, žádat policejní sbory členských států EU o zahájení vyšetřování nebo sdílet informace s USA či jinými třetími zeměmi. Každý členský stát je navíc v oblasti boje proti terorismu povinen zabezpečit komunikaci klíčových zpravodajských informací Europolu, včetně dat identifikujících podezřelé osoby a skupiny.⁴⁹

⁴⁸MAKARUIŠOVÁ, Radana. *Terorismus, globální terorismus a éra Al-Káidy*. Praha: Metropolitní univerzita Praha, 2013. s. 113.

⁴⁹BUREŠ, Oldřich: 11. září 2001: deset let poté. Protiteroristická politika EU - papírový tygr? Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 37.

2. Americká protiteroristická politika před nástupem Baracka Obamy do funkce

Přestože terorismus od počátku 20. století nebyl tím hlavním problémem, kterým by se prezidentské administrativy primárně zabývaly, teroristické útoky na americké cíle měly stoupající tendenci jak na domácí půdě, tak v zahraničí.

2.1. Bezpečnostní strategie prezidenta George H. W. Bushe a Billa Clintona

Nejdříve začneme institucionálním kontextem. Národní bezpečnostní strategie USA (dále jen NBS) je dokumentem, který by měla pravidelně předkládat každá americká administrativa na základě Goldwater-Nichols Act z roku 1986, který také přinesl čtvrtou velkou reorganizaci Ministerstva obrany po roce 1945. Tento krok měl Kongresu umožnit mnohem lepší kontrolu zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky. Do té doby trpěla americká bezpečnostní politika neschopností formulovat jasné střednědobé a dlouhodobé strategie. Kongres tak chtěl získat nástroj, jak poměřovat schopnost prezidenta, vládního kabinetu a bezpečnostních institucí předložit jasnou vizi ohledně bezpečnostní strategie USA, jejích cílů, ambicí, přiměřenosti postupu použitých k jejich dosažení a provázanosti jednotlivých nástrojů široce definované americké bezpečnostní politiky. Druhým důležitým cílem bylo prosazení lepšího mechanismu civilní a demokratické kontroly nad americkou obrannou politikou, především nad ozbrojenými silami, obranným plánováním a hlavními investičními projekty Pentagonu. Americký prezident je povinen předložit NBS do 18 měsíců od inaugurace. Prakticky žádný z nich to během 90. let nestihl. Bill Clinton předložil svou až v roce 1994 a George W. Bush v září 2002.⁵⁰

Prezident George H. W. Bush představil po konci studené války celkem 3 bezpečnostní strategie, a to z let 1990, 1991 a 1993. Můžeme je charakterizovat především výzvou nové éry a přijímáním opatření jejího formování. Zpráva z roku 1993, která má 33 stran, přibližuje období, kde hlavními politikami byly „americká grand strategy“ a „sovětský třídní nepřítel“. Podle této strategie je *“klíčovým úkolem do budoucna udržování regionální rovnováhy a řešení takových svárů ještě dříve, než vypuknou v ozbrojený konflikt”*. Přestože se Bush snažil shrnout změny, těžiště jeho strategie je stále nejasné. Zpráva zdůrazňovala roli

⁵⁰KHOL, Radek. Národní bezpečnostní strategie USA. *Mezinárodní vztahy*, 2005, č. 1, s. 71-75.

USA jako vůdce aliance v mezinárodním společenství, což bylo celkem pochopitelné vzhledem k tomu, že v té době USA vyhrály Válku v Zálivu. Můžeme zde najít specifická doporučení a priority, které nenajdeme ve strategiích prezidenta Reagana. Důraz je kladen zejména na ilegální obchod s drogami a schopnost reakce na krizové situace. Téměř jedna třetina zprávy byla věnována geopolitickému přehledu významných změn v zahraničí.⁵¹

Jako odpověď na významné teroristické události – bombový útok na Světové obchodní centrum z roku 1993 a útok na federální budovu v Oklahoma City z roku 1995, vydal prezident Bill Clinton prezidentskou směrnicí č. 39 (Presidential Decision Directive) nazvanou „U.S. Policy on Counterterrorism“. Tato směrnice stanovila FBI jako instituci, která má za úkol vyšetřovat útoky na americké občany po celém světě. Zároveň stanovila, že všechny teroristické útoky budou považovány za kriminální činy a také za potenciální ohrožení národní bezpečnosti.

V národní bezpečnostní strategii Billa Clintona z roku 2000 hrály velkou roli ekonomické otázky. Již v předmluvě Clinton konstatuje, že Spojené státy disponují nejsilnější armádou schopnou bránit americké zájmy všude na světě a především, že Američané nečelí žádné vážné hrozbě. Dále však Clinton zmiňoval současné hrozby spojené s rozvojem nových technologií a otevřenými hranicemi. Figuruje zde proliferace jaderných, chemických nebo biologických zbraní, terorismus a mezinárodní zločin. Zmíněna je zde také otázka bezpečnosti počítačových systémů (cybersecurity).⁵²

Za tři hlavní cíle této strategie v rámci širší strategie zapojení (engagement strategy) bylo považováno „...zajištění bezpečnosti doma i v zahraničí, propagování prosperity a propagování demokracie a lidských práv.“ V oblasti možných konfliktů vidí tato NSS nebezpečí spíše v potenciálních regionálních agresorech. Je nutné vybudovat takové síly, aby byly americké síly schopny vést boje na dvou různých bojištích současně. Globalizovaný svět přináší Spojeným státům nová rizika a hrozby.⁵³

V národních bezpečnostních strategiích prezidentů George H. W. Bushe a Billa Clintona lze pozorovat nastolení nových trendů v americké zahraniční politice. Jsou patrné pokusy o aktivnější politiku USA v zahraničí. George H. W. Bush ji logicky odvíjí od konce studené války a války v Zálivu, kde viděl roli USA jako vůdce mezinárodních aliancí. Jeho nástupce Bill Clinton vedl minimálně ve svém druhém funkčním období aktivnější zahraniční

⁵¹BALDWIN, Matthew. *In search of US Grand Strategy. National security since Goldwater-Nichols*. Durham: Duke University. Department of Political Science, 2003. 123 s.

⁵²COADY, Cecil Anthony Joe. *The Morality of Terrorism*. *Philosophy*, 1985, roč. 14, č. 231 s. 47-69.

⁵³Clinton, William J. *National Security Strategy For A Global Age*. [online]. defence.gov, [cit. 23. listopadu 2016]. Dostupné na: <<http://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/>>.

politiku. Jeho administrativa se zapojila do řešení občanské války v Bosně a Hercegovině, spolu s Velkou Británií vedla operaci proti Saddámovi Husajnovi či zasáhla proti genocidě v Kosovu.

2.2. Protiteroristická politika po 11. září 2001

George W. Bush a viceprezident Richard Cheney byli ještě před příchodem do Bílého domu pod silným vlivem nekonzervativního proudu, který se vyprofiloval jako svébytná interpretace teorie demokratického míru, podle níž se otevřené demokratické společnosti v přístupu k jiným demokratickým státům neuchylují ke svévolnému a nerozlišenému používání síly.⁵⁴

Původní zahraničněpolitické priority Bushovy administrativy byly skromné a tón spíše pragmatický. Tehdejšími prioritami byly především protiraketová obrana, obnovení vojenské síly USA, která měla být údajně během 90. let oslabena nedostatečnými investicemi a vysokým počtem operací. Dále mělo dojít k přehodnocení závazků a účastí v zahraničních mírových operacích. Byla navržena redukce na účast pouze v těch operacích, které jasně souvisejí s národními zájmy USA. Celkově byl Bushův zahraničněpolitický program podbarven spíše duchem defenzivního realismu. Po 11. září však Bushova vláda představila bezpečnostní politiku založenou na akci, orientovanou na výsledky. Ve svém důsledku byla možná nejradikálnější od konce druhé světové války a představ F. D. Roosevelta o uspořádání světa a o pozici USA v něm.⁵⁵

Velmi důležitou úlohu při přípravě americké odpovědi na 11. září sehrávali nejvyšší činitelé amerického ministerstva obrany. Brzy po útocích byly vytvořeny dvě významné pracovní skupiny podřízené náměstkovi ministra obrany Douglassi Feithovi. První z nich, skupina pro boj proti terorismu (Policy Counterterrorism Evaluation Group), měla za úkol hledat důkazy o spojení mezi Irákem a al-Káidou. Druhá, skupina pro speciální plánování (The Office of Special Plans), byla pověřena shromažďováním všech údajů, které by mohly být využity ke zdůvodnění války v Iráku. Navíc po celou dobu příprav vojenského úderu na Irák pracovala v Pentagonu zvláštní skupina, jež měla za úkol důkladně vyhodnocovat všechny zprávy přicházející ze CIA a dávat jim takovou konečnou podobu, která by co nejvíce odpovídala stanovenému politickému zadání.⁵⁶

⁵⁴EICHLER, Jan. Strategie a strategická kultura na počátku 21. Století. *Vojenské rozhledy*, 2014, roč. 23 (55), č. 4, s. 54.

⁵⁵KHOL, Radek. Národní bezpečnostní strategie USA. *Mezinárodní vztahy*, 2005, č. 1, s.75.

⁵⁶EICHLER, Jan, TICHÝ, Lukáš. *USA a Ruská federace: Komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury*. 1. vydání. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. s. 68.

V roce 2002 prezident Bush přednesl tři významné projevy. Prvním z nich bylo *Poselství o stavu unie*, přednesené v lednu. V něm zdůraznil, že USA byly vystaveny „nebezpečí, které nemá obdoby a že desetitisíce vycvičených teroristů připravují další ničující útoky na USA. V létě pak vystoupil prezident Bush na vojenské akademii ve West Pointu, kde hodnotil bezpečnostní hrozby a nastínil další postup. Kladl přitom důraz na americký excepcionalismus, na příležitost i povinnost budovat celosvětový mír založený na lidské svobodě. Třetí v řadě klíčových projevů pronesl George W. Bush v Cincinnati jen několik dní před klíčovým hlasováním Kongresu. Vyzdvihl zde základní argumenty. Irák a al-Káida mají společného nepřítele, kterým jsou USA. Saddám Husajn se nepokrytě radoval z teroristických útoků v USA a Irák poskytl teroristům odborný vojenský výcvik. Na závěr vyhlásil: „*Tváří v tvář evidentní hrozbě nemůžeme čekat na konečný důkaz, kouřící zbraň, protože by to mohlo mít podobu jaderného hříbu.*“ Jeho přístup ke globálnímu terorismu je často označován pojmem „Bushova doktrína“.⁵⁷

2.2.1. Bushova doktrína

Teoretickým základem Bushovy doktríny je hodnocení Roberta Jervise, který pojednává o čtyřech základních pilířích Bushovy doktríny. Prvním pilířem je důraz na vnitropolitické uspořádání států dnešního světa – pokud je nějaký režim považován za diktátorský a nekooperativní, může být označen za bezpečnostní hrozbu pro USA, vojensky svržen, nahrazen jiným a daná země může být po určité dobu vojensky okupována.

Druhým pilířem je odhodlání prosazovat tváří v tvář novým hrozbám „novou, důraznou politiku“. Za situace, kdy žádný z tzv. darebáckých států nemá prostředky, aby mohl zaútočit přímo na USA, to znamená, že Spojené státy povedou preventivní, nikoli preemptivní války.

Třetím pilířem je rozhodnutí postupovat unilaterálně, kdykoli to bude potřeba, a konečně čtvrtým je přesvědčení, že stabilita a mír ve světě si vyžadují, aby si USA uchovaly své prvořadé postavení ve světové politice. Jde o odhodlání „předcházet jakýmkoli námitkám spojenců, pokud to USA budou považovat za nezbytné k dosažení svých strategických cílů“. V tomto pilíři Bushovy strategie se tak projevil „všeobecně přezíravý přístup k mezinárodním pravidlům, smlouvám a bezpečnostním partnerstvím“. Tento pilíř klade tedy důraz na uchování americké hegemonie v dnešním světě, na odhodlání zabránit, aby se ve světové

⁵⁷EICHLER, Jan, TICHÝ, Lukáš. *USA a Ruská federace: Komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury*. 1. vydání. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. s. 70.

politice objevil stát, který by se v rovině vojenské síly mohl stát vyzyvatelem Spojených států.⁵⁸

Čtvrtý pilíř položil důraz na uchování americké hegemonie v dnešním světě, na odhodlání zabránit, aby se ve světové politice objevil stát, který by se v rovině vojenské síly mohl stát vyzyvatelem Spojených států podobným Sovětskému svazu v době studené války. Prezident Bush to v roce 2002 vyjádřil slovy: „Amerika musí svoji vojenskou sílu udržovat mimo dosah jakéhokoliv vyzyvatele.“⁵⁹

2.2.2. Národní bezpečnostní strategie 2002

Národní bezpečnostní strategie USA je v porovnání s podobnými dokumenty předchozí Clintonovy vlády stručnější, napsaná přístupnějším a jasným jazykem. Její hlavní cíle, které jsou podobně jako celý text NBS 2002 formulovány energicky jako akční plán, zároveň představují názvy jednotlivých kapitol:

- prosazovat snahy o posílení lidské důstojnosti;
- posílit spojenectví usilující o porážku globálního terorismu a zabránit útokům proti USA;
- a jejich přátelům;
- pracovat se spojenci na zmírnění regionálních konfliktů;
- zabránit nepřátelům ohrožovat USA, jejich přátele a spojence zbraněmi hromadného ničení;
- podnítit novou éru globálního ekonomického růstu podporou volného trhu a volného obchodu;
- rozšířit oblast rozvoje otevíráním společností a budováním infrastruktury demokracie;
- vypracovat plán společného postupu s dalšími hlavními centry globální moci;
- přeměnit americké instituce národní bezpečnosti k lepší ochraně USA v 21. století.⁶⁰

Z hlediska bezpečnostní a strategické kultury má NBS 2002 dva hlavní charakteristické rysy: příklon k militarismu a k unilateralismu. První z těchto rysů – militarismus – je zakotven ve velkém důrazu na úlohu a význam vojenské síly, na „*potvrzení*

⁵⁸EICHLER, Jan: *Bezpečnostní a strategická kultura USA, EU a ČR*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2011. s. 42.

⁵⁹EICHLER, Jan, TICHÝ, Lukáš. *USA a Ruská federace: Komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury*. 1. vydání. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. s. 72.

⁶⁰KHOL, Radek. Národní bezpečnostní strategie USA. *Mezinárodní vztahy*, 2005, č. 1, s.75.

ústřední úlohy vojenské síly USA“ a na odhodlání „*budovat a udržovat obranyschopnost mimo dosah jakéhokoli vyzyvatele*“. Nedílně s tím NSS 2002 zdůrazňuje, že Spojené státy nebudou váhat použít svou vojenskou sílu k preemptivním, tedy předstihujícím úderům zasazovaným v zájmu ochrany USA, jejich ozbrojených sil v zámoří a také v zájmu bezpečnosti spojenců.

Druhý ze základních rysů NBS 2002 – důraz na unilateralismus – se projevil v tom, že ve srovnání s předcházejícími dokumenty přiřkla nesporně menší význam multilaterálním přístupům při dosahování amerických cílů v oblasti bezpečnosti. Na žádném místě NBS 2002 se nehovoří o úloze OSN a její Rady bezpečnosti, ani o významu mezinárodního práva. Pokud jde o vztah ke spojencům, NSS 2002 sice uznává význam NATO, ale zároveň s tím zdůrazňuje, že „*aliance musí být schopna zasáhnout, kdekoliv jsou její zájmy ohroženy*“ a vyjmenovává úkoly, které NATO musí plnit. NBS 2002 uvedla, jaká zlepšení v oblasti vojenských schopností tehdejší administrativa očekávala od svých spojenců, ale nikdy se nezmínila o tom, že by ji zajímaly také jejich názory na svět po roce 1990 a na případné alternativní přístupy k bezpečnostním hrozbám.

. V rámci vnitroamerické diskuze dva přední odborníci ze Stanley Foundation varovali, že by NBS 2002 mohla působit jako precedens směřující až k rozkladu dlouhodobě budovaného mezinárodního práva. Zdůvodnili to slovy, že když USA považovaly Saddámův Irák za hrozbu a vojensky na něj udeřily, co potom může bránit, aby stejně tak postupovala Indie v případě Pákistánu, Rusko ve vztahu ke Gruzii nebo Čínská lidová republika ve vztahu k Tchaj-wanu?⁶¹

2.2.3. Operace Irácká svoboda a její dopad na strategie USA

V roce 2003 se uskutečnila operace Irácká svoboda. Před jejím zahájením se zdůrazňovala vojenská dimenze bezpečnostních hrozeb. Globální terorismus byl označen za existenciální a smrtelnou hrozbu pro USA i pro celý svobodný svět, a proto byla vyhlášena celosvětová válka proti terorismu.

Bylo zvoleno vojenské řešení „state to state“, tedy vojenský úder na vytipovaný stát – tedy Irák a jeho následující vojenská okupace. Pro tehdejší administrativu se válka stala ústředním rysem politických reakcí, a tak G. W. Bush své prezidentství ve velkém rozsahu ztotožnil s rolí válečného prezidenta. Druhá irácká válka byla vyústěním situace, kdy se střetli „váhaví válečníci s bojechtivými civilisty“. Projevil se i militarismus naruby: důraz na válku

⁶¹EICHLER, Jan: *Bezpečnostní a strategická kultura USA, EU a ČR*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2011. S 64.

jako nástroj k dosahování politických cílů nevnucovali vojáci politikům, ale přesně naopak – vnutili jej politici vojákům.

Podle Jana Eichlera je nesporným kladem v bilanci této akce svržení Saddámovy diktatury, což byl velký přínos nejen pro Irák, ale i pro mezinárodní bezpečnost v regionálním měřítku. Ale cena svobody pro Irák byla nepřiměřeně vysoká: odhady počtu zabitých Iráčanů se pohybují od 100 000 až po 300 000 lidí. Počet tamních utečenců a běženců se pohybuje mezi 4 až 5 miliony (tedy až 20 % veškerého iráckého obyvatelstva), v zemi se zhoršila ekonomická situace a každodenní bezpečnost. Všechny tyto zápory padají na vrub politické strategie 43. prezidenta USA a jeho nejbližších spolupracovníků. Svým souhrnným dopadem vyzněly jako hluboké pohrdání mezinárodním právem a jako nebezpečný precedens pro další státy světa, které by pod vlivem postupu Bushovy administrativy mohly podlehnout pokušení rychlých silových řešení.⁶²

2.2.4. Národní bezpečnostní strategie 2006 a 2008

Tři roky po oficiálním ukončení operace Irácká svoboda 2003 byla zveřejněna Národní bezpečnostní strategie 2006 (The National Security Strategy – NSS), v níž je ve srovnání s Národní bezpečnostní strategií 2002 obsažena jak kontinuita, tak i některé posuny. Shoda spočívá v tom, že zůstala zachována nejen vnitřní struktura dokumentu z roku 2002, ale i všechny tři jeho základní pilíře. Nadále se hovoří o tzv. globální válce proti terorismu, o preempci a o udržování vojenské nadvlády USA. Posuny se projeví ve třech hlavních směrech. Je to především přístup ke globálnímu terorismu jako k hlavní bezpečnostní hrozbě nástroje, ale i demokratizaci zemí, jež jsou líhni terorismu. Nedílně s tím se rozšířilo rovněž pojetí hrozeb – více se hovoří o energetické bezpečnosti a o šíření zbraní hromadného ničení. Druhým posunem je větší důraz na diplomacii a na podporu vnitřní přeměny režimů, které by mohly být hrozbou pro mezinárodní mír a bezpečnost. A v neposlední řadě se prosadilo rozšíření prostoru pro spolupráci se spojenci v NATO, s regionálními organizacemi a také s nevládními organizacemi (NGO) – v tom se odráží zmírnění unilateralismu, který byl typický pro první volební období 43. prezidenta Spojených států.⁶³

Jestliže NBS 2006 přinesla některé významné posuny, pak o dva roky později přišly mnohem výraznější změny. Ty jsou zakotveny v dokumentu nazvaném Defense Strategy (NDS 2008), kterému se často říká Gatesova doktrína, podle Roberta Gatese, jenž ve funkci

⁶²EICHLER, Jan. Proměny bezpečnostní strategie USA na počátku 21. Století. *Vojenské rozhledy*, 2010, roč. 19 (51), č. 4, s. 38–48.

⁶³EICHLER, Jan: *Bezpečnostní a strategická kultura USA, EU a ČR*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2011. S 64.

ministra obrany USA vystřídal kritizovaného D. Rumsfelda a zůstal v ní i po nástupu 44. prezidenta USA. NDS 2008 na rozdíl od předcházejících dokumentů už vůbec nepoužívá pojem Global War on Terror. Nahradila jej výrazem „celosvětový boj proti násilné extremistické ideologii, která usiluje o rozvrácení mezistátního systému". Zdůrazňuje, že tento dlouhodobý boj není možné vyhrát v jedné rozhodující vojenské bitvě nebo kampani a že hlavním smyslem je „prosazování mírové změny mezinárodního systému". Velmi důležitým rysem NDS 2008 je odklon od unilateralismu a od donucovací strategie, zejména pak důraz na „široké spektrum partnerů," s nimiž USA chtějí nejen spolupracovat, ale také jim poskytovat všestrannou a rozsáhlou pomoc při zajišťování dlouhodobé bezpečnosti.⁶⁴

V rámci zaměření na dlouhodobé preventivní působení je základním společným jmenovatelem „jointless“, což konkrétně znamená důraz na propojené a vzájemně navazující využívání všech nástrojů, které mohou a musejí být využívány v zájmu dosažení úspěchu v tzv. dlouhé válce. Pojetí „jointless“ je vysvětlováno ve dvou rovinách, jimiž jsou jednak konkrétní úkoly, jednak instituce a organizace, které mají tyto úkoly plnit.⁶⁵

⁶⁴EICHLER, Jan. Proměny bezpečnostní strategie USA na počátku 21. Století. *Vojenské rozhledy*, 2010, roč. 19 (51), č. 4, s. 38–48.

⁶⁵EICHLER, Jan: *Bezpečnostní a strategická kultura USA, EU a ČR*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2011. S 64.

3. Americká protiteroristická politika Baracka Obamy

Barack Obama se díky vítězství ve volbách 2008 stal nejen 44. prezidentem, ale také dvanáctým prezidentem v řadě, kterému je vyhrazena výsada dát souhlas k použití jaderných zbraní. Prvním jaderným prezidentem a také jediným, který použití těchto zbraní schválil, byl Harry Truman. Všichni jeho následovníci v době studené války, kterých počínaje D. Eisenhowerem a konče R. Reaganem bylo celkem sedm, plně spoléhali na jaderné zbraně a na strategii jaderného odstrašování. Další američtí prezidenti počínaje G. H. Bushem přes Billa Clintona a G. W. Bushe už svůj úřad zastávali po skončení studené války. Barack Obama se stal čtvrtým v této řadě. Nastupoval za jiné situace než jeho předchůdci, a tak nastalo velké očekávání, jak bude na tomto poli postupovat on sám.⁶⁶

3.1. První funkční období Baracka Obamy

Pokud jde o oblast bezpečnostní a politické kultury, Barack Obama byl velice činný již v prvních dvou letech svého mandátu prezidenta USA, kdy uskutečnil hned čtyři významné kroky celosvětového významu. Byly jimi: projev v Praze o světě bez jaderných zbraní v dubnu 2009, podpis tzv. pražské smlouvy START, zveřejnění nové jaderné strategie USA a svolání celosvětové schůzky o jaderné bezpečnosti.

Ve smlouvě START, neboli pražské smlouvě se zavázal tehdejší ruský prezident Dmitrij Medveděv a Barack Obama, že během následujících sedmi let sníží počet svých jaderných hlavic o jednu třetinu. Konkrétně to znamená stanovení stropu 1550 hlavic umístěných na mezikontinentálních nosičích nebo na strategických ponorkách. Platnost smlouvy byla stanovena na deset let s tím, že po vzájemné dohodě mohou obě strany platnost ještě o pět let prodloužit.⁶⁷

Jaderné odzbrojení a nešíření jaderných zbraní obsadily přední pozice mezi zahraničněpolitickými tématy Obamovy vlády, což se odrazilo v celé řadě jejích kroků na mezinárodní scéně včetně vyjednání nové bilaterální odzbrojovací smlouvy s Ruskou federací. Vzhledem k těmto okolnostem budilo velké očekávání zveřejnění Obamovy *Nuclear Posture Review (NPR)*, dokumentu, který má za úkol vymezit roli jaderných zbraní

⁶⁶EICHLER, Jan, TICHÝ, Lukáš. *USA a Ruská federace: Komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury*. 1. vydání. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. s. 97-98.

⁶⁷US Department of State: *New Start*. [online]. state.gov, [cit. 20. ledna 2017]. Dostupné na: <<https://www.state.gov/t/avc/newstart/index.htm>>.

v americké bezpečnostní strategii a stanovit cíle a postup administrativy v rámci jednotlivých prvků jaderné strategie.⁶⁸

Barack Obama se v této oblasti do značné míry vymezoval proti postupu Bushovy administrativy. Obamův přístup byl představován jako téměř revoluční změna v dosavadní jaderné politice Spojených států. Mnoho odborníků se však shodlo, že daný posun ve skutečnosti v mnoha ohledech momentálnímu politickému diskursu neodpovídá a vývoj americké jaderné strategie si v mnoha aspektech nadále zachovává vlastní dynamiku, kterou ani nová prezidentská administrativa není schopna významně ovlivnit.⁶⁹

3.1.1. Nová jaderná strategie (NPR 2010)

Při zveřejnění nové jaderné strategie v dubnu 2010 prezident Barack Obama řekl: „*Přijímáme specifické a konkrétní kroky proto, abychom snížili roli jaderných zbraní a zachovali si svou vojenskou převahu, odstrašili útočníky a zajistili bezpečnost Američanů.*“ Plán počítá s výjimkami vůči státům, jako je Írán či Severní Korea, které odmítají dohody o nešíření jaderných zbraní. I u těchto zemí ale Washington upozorňuje, že počet případů, kdy by USA mohly použít jaderné zbraně jako první, je omezený. Američané zdůrazňují, že nukleární zbraně by proti těmto zemím byli ochotni použít jen za „extrémních okolností“, aby chránili „životně důležité zájmy své i svých partnerů“.⁷⁰

Spojené státy podle dokumentu chtějí jednat s Čínou a Ruskem o „stabilnějších a transparentnějších strategických vztazích“. Spolu se zvýšeným úsilím směrem k nešíření jaderných zbraní to je v příštích letech jediná cesta, jak na celém světě zvýšit bezpečnost, uvedlo americké ministerstvo obrany. Hlavními body nové jaderné strategie USA jsou:

1. zabránit šíření jaderných zbraní a nukleárnímu terorismu – Barack Obama zdůrazňuje nejvyšší stupeň naléhavosti hrozby;
2. snížit roli amerických jaderných zbraní v národní bezpečnostní strategii – to znamená výrazný odklon od dosavadního základního přístupu, který sdílelo všech dosavadních jedenáct amerických prezidentů;
3. zachovat strategický odstrašovací a stabilizační potenciál amerického jaderného arzenálu i po jeho redukci;

⁶⁸SMETANA, Michal. Role jaderných zbraní v bezpečnostní strategii Spojených států ve 21. století. *Mezinárodní Vztahy*, 2013, č. 1, s. 23-29.

⁶⁹SMETANA, Michal. Role jaderných zbraní v bezpečnostní strategii Spojených států ve 21. století. *Mezinárodní Vztahy*, 2013, č. 1, s. 23-29.

⁷⁰The White House. *Statement by President Barack Obama on the Release of Nuclear Posture Review*. [online]. whitehouse.gov, 6. 5. 2010 [cit. 20. ledna 2017]. Dostupné na: <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/statement-president-barack-obama-release-nuclear-posture-review>>.

4. posílit regionální odstrašovací roli a ujistit spojence a partnery Spojených států o ochraně jejich bezpečnostních zájmů;
5. udržovat bezpečný, zajištěný a efektivní jaderný arzenál – je to první dokument, v němž se USA zavazují ke dvěma opatřením, které doposud systematicky odmítaly. Je to především závazek, že už nepodniknou další zkoušku jaderných zbraní a že budou ratifikovat smlouvu o zákazu jaderných zkoušek.⁷¹

Neméně významný je závazek, že USA již nebudou vyvíjet žádné nové jaderné hlavice a že nebudou usilovat o zvyšování jejich vojenských schopností. NPR 2010 je prvním doktrinálním dokumentem v poválečných dějinách USA, který něco takového vyhláší.⁷²

3.1.2. Národní bezpečnostní strategie 2010 (NSS 2010)

Prezident jeho základní rámec vymezil názvem Strategie národní obnovy a celosvětového vedení. První část tohoto sousloví položila důraz na nové směry bezpečnostní strategie, na odklon od postupů, které Ameriku zavedly do dvou asymetrických válek v islámském světě (Afghánistán a Irák). Druhá část Obamova sousloví potvrdila filozofii přechodu od globální hegemonie ke globálnímu vedení.⁷³

Z hlediska bezpečnostní kultury je v NSS 2010 zásadně důležité to, jak prezident Obama hodnotí hlavní bezpečnostní hrozby v roce 2010, jak vymezuje úlohu vojenské síly a přístup k ostatním zemím a mezinárodním organizacím. NSS zdůrazňuje, že USA má bezkonkurenčně nejsilnější armádu na světě, nejvýkonnější ekonomiku a nejdynamičtější obyvatelstvo. Na druhé straně ale existují hrozby, přičemž nejvážnější z nich je jaderný útok, který může mít dva základní scénáře. Tím prvním je teroristický útok s použitím jaderných materiálů, druhý scénář by mohl mít podobu výměny jaderných úderů.

Pokud se jedná o úlohu vojenské síly, nejdůležitější část NSS 2010 vychází z kritické analýzy předchozí administrativy a upozorňuje na čtyři neblahé důsledky nadměrného spoléhání na vojenskou sílu:

- americká armáda je rozmístěna na mnoha místech světa;
- nese na svých bedrech neúměrně vysoké náklady;

⁷¹The White House. *Statement by President Barack Obama on the Release of Nuclear Posture Review*. [online]. whitehouse.gov, 6. 5. 2010 [cit. 20. ledna 2017]. Dostupné na: <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/statement-president-barack-obama-release-nuclear-posture-review>>.

⁷²EICHLER, Jan, TICHÝ, Lukáš. *USA a Ruská federace: Komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury*. 1. vydání. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. s. 107.

⁷³EICHLER, Jan. Priority pro 21. století: Bezpečnostní strategie USA po roce 2008. *Vojenské rozhledy*, 2013, roč. 22 (54), č. 1, s. 29–40.

- vedoucí úloha USA ve světě je až příliš ztotožňovaná s vojenskou silou;
- nepřátelé USA toho zneužívají k vrázení klínu mezi USA a ty země, které sdílejí stejné hodnoty.⁷⁴

Podle deníku Guardian jsme mohli mezi odborníky na mezinárodní vztahy vysledovat v zásadě tři typy reakcí. První skupina expertů se stavěla k dokumentu spíše skepticky – sice ušlechtilé, ale přehnané aspirace Obamovy administrativy nemohou být dle jejich názoru reflektovány v tvrdé realitě světa. Jako příklad deník zmiňoval neschopnost uzavřít základnu Guantánamo, nebo ukončit nálety bezpilotních letadel v Afghánistánu a Pákistánu. Nejasná byla také povaha akcí, které by Obama učinil, pokud by diplomatická jednání s nepřátelskými režimy Íránem a Severní Koreou selhala.

Jiní experti namítali, že změna Bushovy doktríny není tak velká, jak ji Obama prezentoval. Poukazovali například na to, že i přes posun od unilateralismu ke kooperaci se Obama výslovně nevzdal ani použití preventivních vojenských akcí. Třetí skupina odborníků však dokument obhajovala s tím, že nabízí jasný a efektivní rámec pro americkou mezinárodní politiku a národní bezpečnost.⁷⁵

3.1.3. Hlavní rysy Obamovy doktríny

Hodnocení Obamovy doktríny není jednoznačnou záležitostí. Na jedné straně totiž stojí skutečnost, že sám Barack Obama se ještě jako uchazeč o prezidentský post vymezoval jako anti-doktrinářský kandidát, což zdůvodňoval slovy, že na poli zahraniční politiky nevěří na žádné abstrakce. Proti používání výrazu Obamova doktrína se ohrazuje i velký znalec a stoupenec Obamovy politiky Fareed Zakaria. Zdůvodňuje to tvrzením, že v dnešním multipolárním a mnohvrstevnatém světě neexistuje jen jedna základní idea, ve které by bylo možné spojovat všechny směry a cíle americké zahraniční politiky.⁷⁶

Na druhé straně během čtyř let výkonu prezidentské funkce pronesl Barack Obama řadu velice významných projevů, podepsal řadu dokumentů doktrinálního charakteru a přijal

⁷⁴ EICHLER, Jan, TICHÝ, Lukáš. *USA a Ruská federace: Komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury*. 1. vydání. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. s. 108.

⁷⁵The Guardian: *Barack Obama sets out security strategy based on diplomacy instead of war*. [online]. theguardian.com, 27. 5. 2010 [cit. 2. ledna 2017]. Dostupné na: <<https://www.theguardian.com/world/2010/may/27/us-national-security-strategy-report>>.

⁷⁶ZAKARIA, Fareed. *Stop searching for an Obama Doctrine*. [online]. washingtonpost.com, 6. 7. 2014 [cit. 8. ledna 2017]. Dostupné na: <https://www.washingtonpost.com/opinions/stop-searching-for-an-obama-doctrine/2011/07/06/gIQAQMm1H_story.html?utm_term=.5f8fb0b15e19>.

řadu rozhodnutí strategického charakteru s celosvětovým dopadem. V důsledku toho je možné, ale hovořit o Obamově doktríně a zabývat se jejími hlavními rysy.⁷⁷

V oblasti hlavních bezpečnostních hrozeb se Obamova iniciativa soustředila do tří hlavních, vzájemně provázaných a vzájemně se doplňujících směrů. Prvním z nich se stalo obnovení americko-ruského dialogu o snižování stavu strategických jaderných zbraní, jenž započal podpisem pražské smlouvy v dubnu 2010. Druhým směrem se stalo zesílení důrazu na bezpečnost jaderných materiálů a technologií, jež se projevil svoláním celosvětové schůzky o jaderné bezpečnosti. A konečně třetím směrem bylo obnovení důvěry ve smlouvu o nešíření jaderných zbraní, které nastalo díky podpisu pražské smlouvy.⁷⁸

Hlavním pilířem Obamovy doktríny je vymezení strategických cílů USA v době jeho prezidentství. Obama plně navazoval na své předchůdce programem tzv. nation building, který má, pokud je realizován v zahraničí, vždy podobu určité expanze. A důraz na expanzi ve svébytné podobě nation building byl typický pro 40. prezidenta USA R. Reagana i pro jeho tři následovníky, jimiž byli G. Bush starší, B. Clinton, zejména pak G. Bush mladší.

Barack Obama na rozdíl od svých čtyř předchůdců položil hlavní důraz na nation building nejen ve světě, ale především doma, ve Spojených státech. Podstatu své vize nation building here at home vysvětlil ve svém projevu ze dne 22. června 2011. V něm zdůraznil, že USA se musejí zaměřit na svůj nejbohatší a nejvydatnější zdroj, jímž je domácí obyvatelstvo a zvyšování jeho vzdělanosti a schopnosti řešit nové úkoly. V rámci svého nation building at home se Barack Obama zaměřil na domácí ekonomické, především pak na vzdělávání, rozvoj nových technologií a na další zdokonalování infrastruktury. Jejich naplňování znamenalo, že ekonomická síla, technologická vyspělost a normativní výzvy zaujaly místo, které do té doby náleželo územním výbojům a vojensky zaštitěným ideologickým expanzím. Koncept nation building at home se v rámci Obamovy doktríny stal základem i pro přeměny ozbrojených sil USA, jež mají dvě základní roviny: redukci a zdokonalování ozbrojených sil.⁷⁹

Hlavní rámec svého důrazu na kvalitativní zdokonalování amerických ozbrojených sil vysvětlil Barack Obama ve významném projevu k vojákům na základně ve Fort Bragg v prosinci 2011. Jeho základem je odhodlání udržovat americké ozbrojené síly v takovém stavu, aby i nadále byly nejsilnějšími a nejmodernějšími, jaké kdy na světě byly. Zdokonalování se zaměřuje především na to, aby američtí vojáci byli nasazeni především tam, kde jich je nejvíce třeba, aby v případě potřeby mohli zasáhnout co nejrychleji. Jedním z prvních

⁷⁷ACKERMAN, Spencer. *The Obama Doctrine*. New York: American Prospect, 2008. S. 213.

⁷⁸ACKERMAN, Spencer. *The Obama Doctrine*. New York: American Prospect, 2008. S. 225.

⁷⁹EICHLER, Jan. Priority pro 21. století: Bezpečnostní strategie USA po roce 2008. *Vojenské rozhledy*, 2013, roč. 22 (54), č. 1, s. 29–40.

opatření je přesunutí jedné americké brigády na základnu v australském Darwinu, kde budou blíže k možným zdrojům nestability a případných střetů zájmů v oblasti jihovýchod Asie.

Dále se kvalitativní zdokonalování zaměřilo na rozhodnutí o tom, které vojenské základny ve světě budou považovány za nejdůležitější a z tohoto důvodu budou dostávat další investice na zdokonalování své infrastruktury. Jsou jimi letecké základny Incirlik v Turecku (nedaleko Ruské federace a oblasti Blízkého a Středního východu), Ramstein v SRN (kontrola celé oblasti střední Evropy), Aviano v Itálii (kontrola celého Středomoří), Lakenheat ve Velké Británii. Do stejné kategorie jsou zařazeny i námořní základny Neapol v Itálii a Rota ve Španělsku (obě jsou důležité pro kontrolu Středomoří, ale rovněž jako možná nástupiště do oblasti Středního východu a severní Afriky (oblast MENA - Middle East and North Africa). Z hlediska kontroly tzv. Velkého Středního východu (Great Middle East), který zahrnuje i nearabské oblasti islámského světa, mají zásadní význam letecké základny v Kataru a v Afghánistánu a spolu s nimi i námořní základny v Bahrajnu, v Japonsku, v jižní Koreji, v Džibuti a na Guamu. Všechny jsou důležitými opěrnými body pro případ zásahu v mimořádně významné a přitom velice konfliktní části světa na počátku 21. století.⁸⁰

3.2. Druhé funkční období Baracka Obamy

Dne 21. ledna 2013 po slavnostním aktu zahájil Barack Obama své druhé prezidentské období. Ve svém inauguračním projevu prohlásil, že doba, v níž jsme chránili individuální zájmy a odsouvali těžká rozhodnutí, je pryč. Znamená to, že v Americe přicházejí zásadní změny. K tomu ovšem musí být znovu nastolena důvěra mezi občany a vládou, která bude změny prosazovat. Co se týká zahraniční politiky, je jeho apel na důvěru ještě silnější. V podstatě ve svém inauguračním projevu oslovuje všechny národy světa, aby je ujistil, že se Amerika opět ujme svého vedoucího postavení při zajišťování míru a důstojného života. A to ne na základě libovolného nasazování vojenské moci, ale na základě vytváření aliancí a prosazování silných přesvědčení. Jeho heslem je široká kooperace národů, přičemž zdůrazňuje, že se Američané nebudou omlouvat za svůj způsob života a nebudou váhat jej hájit.

Prezident hned v úvodu sice mluví o tom, že se národ nachází ve válce proti síti násilí a teroru, ale v závěru mluví o něčem jiném. Obrací se k muslimskému světu jako takovému a mluví o fundamentu vzájemného respektu a nabádá politické vůdce, kteří se opírají o korupci, lži a podvody a potlačují opozici, aby si uvědomili, že stojí na špatné straně dějin.

⁸⁰EICHLER, Jan. Priority pro 21. století: Bezpečnostní strategie USA po roce 2008. *Vojenské rozhledy*, 2013, roč. 22 (54), č. 1, s. 29–40.

Z projevu vyplývá, že se americká zahraniční politika poměrně silně změní v tom smyslu, že se bude při řešení hlavních problémů orientovat na získávání spojenců. A to i z řad bývalých nepřátel. Nebude se především spoléhat na vojenskou sílu a na rychlá vojenská vojenství, která pak byla často promarněna neschopností organizovat rekonstrukci země a zavést civilní správu. Včetně takových nepřijatelných excesů, symbolizovaných důstojnicí americké armády, která ve vězení týrala a ponižovala muslimské zajatce.⁸¹

K dalšímu významnému projevu mělo dojít na půdě vojenské akademie ve West Pointu v květnu 2014. Bílý dům dopředu avizoval, že prezident vysvětlí svou zahraničně-politickou strategii pro zbývající dva a půl roku Obamova funkčního období. Měl to být projev, který definuje nové úkoly po konci dvou válek, které dosud určovaly Obamovu agendu. Ještě v předstihu před středečním projevem totiž Barack Obama upřesnil harmonogram amerického odchodu z Afghánistánu. Po konci války v Iráku, odkud Američané už odešli v roce 2011, tak prezident Obama uzavíral druhý, už třináct let dlouhý, válečný konflikt, který zdědil po svém předchůdci v úřadu Georgu Bushovi. Pro Bílý dům to představovalo, jak hlásil před Obamovým vystoupením ve West Pointu, "bod obratu".⁸²

Za svůj projev byl však kritizován. Například Richard Haass, prezident washingtonského think tanku Council on Foreign Relations Richard Haass řekl, že "prezident nám říká, co být nechce", ani jestřáb, ani izolacionista, "ale neříká, co tedy být chce". Obama mluví o jakési zlaté střední cestě, jenže – jak vedle Haasse upozornila i řada dalších analytiků – výsledkem je absence jakékoli strategie. Například i prominentní expert Michael O'Hanlon z Brookings Institution ve Washingtonu, který je jinak obecně prezidentovi Obamovi spíše nakloněn, po jeho projevu ve West Pointu napsal: "Obamova zahraniční politika do sebe celkově nezapadá, z velké části proto, že ji tak vlašně vysvětluje."⁸³

3.2.1. Občanská válka v Sýrii

Nepokoje v Sýrii, které od roku 2011 postupně přerostly do podoby občanské války, mají od počátku jednu klíčovou stranu v podobě primárního státního aktéra – režim prezidenta

⁸¹The White House. *Inaugural address by Barack Obama*. [online]. whitehouse.gov, 21. 1. 2013 [cit. 13. ledna 2017]. Dostupné na: <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/01/21/inaugural-address-president-barack-obama>>.

⁸²WALSH, Susan. *Obama ve West Pointu: V zahraničí zasáhneme jen při ohrožení vlastní bezpečnosti*[online]. ceskatelevize.cz, 28. 5. 2014 [cit. 2. listopadu 2016]. Dostupné na: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1032121-obama-ve-west-pointu-v-zahranici-zasahneme-jen-pri-ohrozeni-vlastni-bezpecnosti>>.

⁸³The White House. *Remarks by the President at the United States Military Academy Commencement Ceremony*. [online]. whitehouse.gov, 28. 5. 2014 [cit. 13. ledna 2017]. Dostupné na: <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/05/28/remarks-president-united-states-military-academy-commencement-ceremony>>.

Bašára Asada a jeho standardní syrskou armádu. Ten má následující cíle – potlačit opozici, opět zcela kontrolovat celé území Sýrie a udržet se u moci. S vývojem konfliktu se cíle rozšiřují o kontrolu hranic, zabránění útokům proti náboženským a etnickým menšinám (primárně alavitům, křesťanům, Kurdům a Arménům) a zastavení islamizace země. Proti syrskému režimu a jeho cílům stojí v tehdejší době velice neforemná, roztržštěná, nesourodá a velice málo organizovaná opozice.

Do tohoto konfliktu se zapojily i největší světové mocnosti. Klíčovým a věrným Asadovým státním spojencem je Rusko. Dokonce takovým, že Rusku dovolil vytvořit vojenskou námořní základnu v přístavu Tartús, což poskytlo Rusům důležitý přístup do Středozemního moře. Díky dlouhodobé relativní izolaci Sýrie na mezinárodním poli si navíc dokázalo Rusko získat v této zemi silný politický a ekonomický vliv. Kdyby Rusové nechali Bašára Asada padnout, přišli by tím o přístup do celé oblasti Blízkého východu.⁸⁴

Spojené státy spolu s arabskými spojenci (Jordánsko, Bahraj, Saúdská Arábie, Katar a Spojené Arabské Emiráty) zahájily v září 2014 údery na pozice Islámského státu v Sýrii. Útoky vedly stíhaací i bombardovací letouny, Američané nasadili i střely s plochou dráhou letu Tomahawk. Útoky se týkaly zejména syrské oblasti Rakka, která je baštou extremistického hnutí. Podle exilové Syrské organizace pro lidská práva (OSDH), která konflikt v zemi dlouhodobě monitoruje, se ale cílem staly i pozice další extremistické skupiny, fronty An-Nusra, která je napojena na al-Káidu. Americký prezident Barack Obama dnes uvedl, že operace proti IS v Sýrii bude dlouhodobá. Ruský prezident Vladimir Putin reagoval na zapojení USA tak, že nálety proti základnám Islámského státu v Sýrii jsou bez souhlasu syrské vlády nepřijatelné. I ruské ministerstvo zahraničí následně zopakovalo, že všechny útoky musí být odsouhlaseny Damaškem, jinak půjde o akci, která naopak destabilizuje situaci v regionu.⁸⁵

Požadavky USA se od počátku konfliktu nemění: apelují na ukončení násilí a ochranu lidských práv v zemi a trvají na odstoupení Bašára Asada z čela Sýrie, což je hlavní linie sporu mezi jejich a ruskými záměry v konfliktu. Materiálně a finančně podporují tzv. umírněnou opozici, jejímž nejsoudržnějším jádrem je Syrská národní koalice a jednotky Svobodné syrské armády. Jediným přijatelným řešením je pro USA řešení politické – dohoda mezi Asadem a rozdrobenou opozicí. Protože je tato představa zatím velmi vzdálená, klade

⁸⁴KRAUS, Josef. Islámský stát: aktéři konfliktu, jejich participace, motivy a cíle, *Vojenské rozhledy*, 2015, č. 2, s. 20–36.

⁸⁵E15: *Nálety začaly. USA a spojenci bombardují islamisty v Sýrii*. [online]. e15.cz, 23. 9. 2014 [cit. 8. ledna 2017]. Dostupné na: <<http://zpravy.e15.cz/zahranicni/udalosti/nalety-zacaly-usa-a-spojenci-bombarduji-islamisty-v-syrii-1120816>>.

USA při vyjádřeních a jednáních důraz na krátkodobé cíle – vyjednání příměří a přístupu humanitární pomoci syrským civilistům.⁸⁶

Americkým cílem číslo jedna je zničení IS, přičemž se soustředí na leteckou kampaň a podporu irácké armády, kurdských bojovníků a řady syrských opozičních skupin. Jakékoli pozemní angažmá ale USA stále odmítají. Nicméně touto pozicí se Spojené státy fakticky dostaly na stejnou stranu bojové linie jako režim Bašára Asada a Írán. Přesto prezident Obama nadále zavrhuje vytvoření jakéhokoli spojení s Asadem, nadále trvá na jeho sesazení a budoucnost Sýrie vidí pouze bez současného syrského prezidenta.⁸⁷

3.2.2. Národní bezpečnostní strategie 2015 (NSS 2015)

Spojené státy americké přijaly novou Strategii národní bezpečnosti v únoru 2015. Podle dokumentu si Washington vyhrazuje právo jednostranně použít vojenskou sílu v případě ohrožení občanů země nebo společenství států. Dokument konstatuje, že lze v budoucnu očekávat další nové vojenské konflikty, které však propuknou daleko rychleji než v minulosti a budou složitější.

Za jednu z hlavních hrozeb označuje dokument islamistické extremisty představované teroristickou sítí al-Káida a takzvaným Islámským státem. Skupiny především radikalizující obyvatelstvo, šíří násilí a využívají teror k prosazení svých vizí o uspořádání společnosti. Navíc koexistují s nadnárodními zločineckými organizacemi, se kterými je spojují nezákonné obchody. Mezi tradiční země, na které by si USA měly dát pozor pak dokument řadí Rusko s tím, že se snaží revidovat klíčové aspekty mezinárodního řádu.⁸⁸ Tato část nezůstala bez odezvy ze strany Ruska. Mluvčí Kremlu Dmirij Peskov uvedl, že jazyk americké bezpečnostní koncepce je politováníhodný a svědčí o konfrontační náladě, zbavené jakékoliv objektivitu vůči Rusku. Americká strategie tak podle Peskova nepřispěje k možné snaze o normalizaci vztahů a Rusko příslušná opatření nepochybně zapracuje do své bezpečnostní strategie.⁸⁹

USA také plánují dodávky zařízení a vojenské techniky svým partnerům v boji proti terorismu a vycvičení armád společenství zemí. Ve vztahu k Rusku se Washington chystá

⁸⁶GRUBEROVÁ, Zuzana. *Pět let konfliktu v Sýrii: stav a perspektivy*. [online]. iir.cz, 2. 2. 2016 [cit. 13. ledna 2017]. Dostupné na: <<http://www.iir.cz/article/pet-let-konfliktu-v-syrii-stav-a-perspektivy>>.

⁸⁷KRAUS, Josef. Islámský stát: aktéři konfliktu, jejich participace, motivy a cíle, *Vojenské rozhledy*, 2015, č. 2, s. 20–36.

⁸⁸*National Security Strategy*. [online]. whitehouse.gov [cit. 16. prosince 2016]. Dostupné na: <https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf>.

⁸⁹Idnes. *Nové konflikty přijdou rychle a budou delší, tvrdí nová strategie USA*. [online]. idnes.cz, 3. 7. 2015 [cit. 19. ledna 2017]. Dostupné na: <http://zpravy.idnes.cz/usa-vydaly-novou-narodni-bezpecnostni-strategii-fbb-/zpr_nato.aspx?c=A150703_142708_zpr_nato_inc>.

pokračovat v politice hospodářských sankcí a v informační válce. Politiku Ruska hodnotí USA jako „agresi“ a mají v úmyslu provádět politiku zdržování a také pomáhat svým spojencům, aby čelili Rusku. V tomto duchu se Američané budou starat o energetickou bezpečnost v Evropě a posilovat obranyschopnost Ukrajiny, Gruzie a Moldávie s použitím infrastruktury NATO.⁹⁰

Mnoho expertů se shodlo, že nová doktrína je výrazně odlišná od předchozí, vyhlášené prezidentem Barackem Obamou v roce 2010. Současná doktrína se více podobá politice George W. Bushe, který otevřeně deklaroval jednostranné použití síly po útocích 11. září.⁹¹

⁹⁰*National Security Strategy*. [online]. whitehouse.gov [cit. 16. prosince 2016]. Dostupné na: <https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf>.

⁹¹Nová republika. *Nová bezpečnostní strategie USA*. [online]. Invisible.cz, 10. 2. 2015 [cit. 1. listopadu 2016]. Dostupné na: <<http://invisible.cz/novarepublika/index.php/2015/02/10/nova-bezpecnostni-strategie-usa-pomaha/>>.

4. Výsledky komparace

4.1. Porovnání strategií G. H. Bushe a Billa Clintona

Bezpečnostní a strategická kultura USA se dlouhodobě utvářela pod určujícím vlivem dvou okruhů faktorů, a to historických a politických. Prvním prezidentem po skončení studené války byl G. H. Bush, který nastupoval v době, kdy se nečekaně rychle zhroutil SSSR, a USA se staly vítězem studené války. Přesto však G. H. Bush nejednal unilateralisticky ani militaristicky. V odpovědi na Saddámovu vojenskou invazi v Kuvajtu a jeho následující anexi dal souhlas k přípravě rozsáhlé vojenské operace, ale až poté, co Rada bezpečnosti OSN schválila zmocnění k užití všech nezbytných prostředků (rezoluce č. 678 z 29. 11. 1990).⁹²

V postupu G. H. Bushe se neprojeví ani typické rysy militarismu, tedy zveličování závažnosti bezpečnostních hrozeb, ani nadměrné spoléhání na vojenskou sílu. Operace Pouštní bouře byla uskutečněna až po vyčerpání všech nevojenských prostředků nátlaku a poté, co Saddám Husajn odmítl stáhnout všechny vojáky z Kuvajtu za podmínky, že tam nechají i veškerou výzbroj, se kterou tam přišly. Navíc 41. prezident USA uhájil určující vliv politického rozhodnutí před názory nejvyšších vojenských činitelů. Respektoval, že mandát Rady bezpečnosti OSN dával oprávnění pouze k vytlačení iráckých vojsk z Kuvajtu, nikoli však k tažení až do Bagdádu, po kterém volali nejvyšší vojenští činitelé.

Bushův nástupce Bill Clinton se během svého prvního mandátu zaměřoval především na udržení pozice a vlivu jediné supervelmoci, přičemž rozhodující důraz kladl nikoli na vojenské, ale především na ekonomické a obchodní nástroje síly a působení USA ve světě. Upřednostňoval multilaterální řešení, do kterých chtěl co nejvíce zapojovat evropské spojence, a byl zdrženlivý při nasazování ozbrojených sil USA v zahraničí. Ve svém druhém období však přistoupil na zásadní změnu – tou byla akce Spojenecká síla 1999. Ta již ve srovnání s operací Pouštní bouře 1991 neměla zmocnění užít všech nezbytných prostředků (proti byli Rusko i Čína) a nebyla záležitostí tak širokého mezinárodního společenství. Byla zúžena na USA a jejich spojence NATO.⁹³

Bill Clinton se tedy od svého předchůdce lišil větší podporou svobody a demokracie ve světě, ale také snahou vyhýbat se mezinárodním konfliktům a válkám. Důrazem na získávání nových pozic potvrdil to, že klade důraz na stabilní mezinárodní uspořádání, což je

⁹²EICHLER, Jan. Proměny bezpečnostní strategie USA na počátku 21. Století. *Vojenské rozhledy*, 2010, roč. 19 (51), č. 4, s. 38–48.

⁹³EICHLER, Jan, TICHÝ, Lukáš. *USA a Ruská federace: Komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury*. 1. vydání. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. s. 66.

hlavní podmínkou pro naplňování amerických ekonomických zájmů. Stručné srovnání dvou prvních amerických prezidentů po skončení studené války tedy ukazuje, že v přístupu k mezinárodní bezpečnosti a válkám se neřídili žádnými neměnnými pravidly stranické příslušnosti. Na jedné straně republikán vedl válku s jasným mandátem Rady bezpečnosti OSN a ukázal tak jasný multilateralismus. Na druhé straně demokrat, který nakonec souhlasil s válkou, přestože neměl zmocnění užít všech nezbytných prostředků.

4.2. Porovnání strategií G. W. Bushe a Baracka Obamy

Velice dramatickým vývojem prošla strategická kultura USA v době, kdy funkci prezidenta USA zastával G. W. Bush. Jeho mentální model vešel do moderních světových dějin pod názvem Regime Change Policy. Tento model vytvořily klíčové doktrinní dokumenty z let 2002 a 2003. Ty mají vysloveně konfrontační charakter, který zcela vyloučil možnost bezpečnostní kooperace s tehdejším Irákem. Celou světovou veřejnost připravovaly na to, že USA rozpoutají další válku proti Saddámovu Iráku.

Právě tzv. druhá irácká válka Irácká svoboda 2003 měla celosvětový význam. Co do počtu nasazených vojáků a bojové techniky to byla to největší americká válka od dob vietnamské války, co do délky trvání nemá v amerických dějinách obdoby. Odrazil se v ní militarismus sui generis – válku nevnutili vojáci politikům, ale právě naopak: prosadili si ji politici, přestože proti byli tři stále členové Rady bezpečnosti OSN, včetně jednoho ze zakládajících členských států NATO. Válka byla nelegální a také nelegitimní, protože se nepotvrdil ani jeden ze dvou hlavních důvodů, kvůli kterým byla rozpoutána.⁹⁴

Tzv. druhá irácká válka se stala testem i mementem vedení asymetrických válek na počátku 21. století. Všechny tyto zlomové události poskytly obrovské množství námětů a podnětů nejen pro hodnocení Bushovy strategie jako mentálního modelu, ale i pro její zkoumání jejího dopadu na vývoj bezpečnostní a strategické kultury (BSK) Ruské federace. Ukázala, že USA mají takový vojensko-technologický náskok, že pro ně není problémy překvapit a následně i rychle porazit jakéhokoliv vyzyvatele, ale velkým problémem se může zajištění míru a klidu v poražené zemi.

Bezpečnostní kultura se za G. W. Bushe vyznačovala čtyřmi hlavními rysy: zveličováním bezpečnostních hrozeb, svérázným militarismem, silným sklonem

⁹⁴The Atlantic. *The Obama Doctrine*. [online]. theatlantic.com, 1. 5. 2016 [cit. 15. ledna 2017]. Dostupné na: <<http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/>>.

k unilateralismu a v neposlední řadě i svérázným revizionismem, který spočíval v odhodlání vynutit si změny ve vnitřní a potažmo i v zahraniční politice zemí islámského světa.⁹⁵

V závěru druhého Bushova funkčního období se začaly ozývat hlasy volající po řešení Irácké krize čím dál hlasitěji a veškeré naděje na zlepšení situace byly vkládány do nového prezidenta.

Barack Obama po nástupu do funkce vystupoval s přesvědčením, že nejlepší řešení problémů světové politiky je demokracie, a v tom se plně shodoval se svým předchůdcem G. W. Bushem. Výrazně se od něj ovšem odlišoval ve dvou zásadních přístupech. Barack Obama především plně uznává úlohu mezinárodních organizací (zejména OSN), jimiž G. W. Bush pohrdal. Navíc neusiloval o šíření demokracie pomocí válek, jak bylo příznačné pro léta 2001 – 2003.

Přístupem k nové jaderné strategii Barack Obama ukázal, že si je plně vědom síly americké armády a významu její politické kontroly. Obama se od svého předchůdce také lišil otevřeně vyhlášenou ochotou k dlouhodobému snižování stropů jaderných zbraní, a to jak počtu nosičů, tak i hlavic. Dal tím najevo, že doceňuje především význam konvenční síly americké armády, která za posledních dvacet let nesmírně narostla.⁹⁶

4.3. Porovnání dvou funkčních období Baracka Obamy

Barack Obama přišel s kampaní, jejíž hlavní heslo znělo: „Change We Can Believe In.“ Byla to tedy jedna z neočekávanějších změn oproti předchozí politice. G. W. Bush byl Republikán, který reprezentoval nejvíce konzervativní část republikánské strany. Obhajoval neokonzervatismus, náboženské hledisko, a jiné zastávce důrazného postoje Spojených států v globální politice a válce proti teroru.

Naopak Barack Obama je liberální demokrat, který nesouhlasil s válkou v Iráku. Snažil se hledat řešení jak restartovat vztahy USA s jinými zeměmi po celém světě tím, že vedl válku proti al-Káidě umírněnějším způsobem – zahrnující přijetí vícestranné zahraniční politiky, uzavření věznice Guantánamo, ukončení neobvyklých praktik, dále zahrnující podporu vyslychání a větší respekt vůči vnitrostátní občanské svobodě.

Barack Obama v prvním funkčním období na jedné straně ukončil válku v Iráku, připravil odchod z Afghánistánu a zdržel se příliš zavazujícího angažmá v arabském dění. Na straně druhé se Obama pokusil s nepříliš přesvědčivými výsledky zlepšit vztahy s Ruskem a

⁹⁵EICHLER, Jan. Strategie a strategická kultura na počátku 21. Století. *Vojenské rozhledy*, 2014, roč. 23 (55), č. 4, s. 48 – 70.

⁹⁶EICHLER, Jan. Strategie a strategická kultura na počátku 21. Století. *Vojenské rozhledy*, 2014, roč. 23 (55), č. 4, s. 48 – 70.

přesunem těžiště vojenské přítomnosti do pacifického prostoru spíše do budoucnosti zkomplikoval vztahy s Čínou. Nepodařilo se mu přesvědčivě řešit vývoj jaderného programu v Íránu a došlo ke zhoršení amerických vztahů s Pákistánem.⁹⁷

Ve druhém funkčním období hrálo významnou roli posílení tzv. Islámského státu. V roce 2013 prezident Obama prohlásil, že Spojené státy již nejsou ve válce s terorismem. USA by se měla spíše soustředit na konkrétní síť extrémistů, které ohrožují Spojené státy.⁹⁸ Obamova strategie boje proti terorismu se opírala o nasazování zvláštních jednotek a využívání pomoci lokálních spojenců USA. Sází na co nejmenší účast americké armády. Od jeho zvolení v roce 2009 klesl počet amerických vojáků v Iráku z 180.000 na dnešních 15.000.⁹⁹ Barack Obama také dlouhodobě klade důraz na to, že nejsme ve válce s islámem. Odmítá tak postoj velké části veřejnosti, že terorismus přímo souvisí s islámem. V roce 2015 řekl: „*Žádné náboženství není odpovědné za terorismus. To lidé jsou odpovědní za násilí a terorismus.*“¹⁰⁰

⁹⁷Cambridge. *The More Things Change, the More They Stay the Same: The Liberal Tradition and Obama's Counterterrorism Policy*. [online]. cambridge.org, 1. 7. 2016 [cit. 23. listopadu 2016]. Dostupné na: <<https://www.cambridge.org/core/journals/ps-political-science-and-politics/article/the-more-things-change-the-more-they-stay-the-same-the-liberal-tradition-and-obamas-counterterrorism-policy/A85681787C72E8F75FB3CF5A58E25C94>>.

⁹⁸US News. *Global war on terror is over*. [online]. usnews.com, 23. 5. 2013 [cit. 4. ledna 2017]. Dostupné na: <<http://www.usnews.com/news/articles/2013/05/23/obama-global-war-on-terror-is-over>>.

⁹⁹Info. *Naposledy v čele armády. Obama obhajoval svůj boj proti terorismu*. [online]. info.cz, 7. 12. 2016 [cit. 12. ledna 2017]. Dostupné na: <<http://www.info.cz/svet/naposledy-v-cele-armady-obama-obhajoval-svuj-boj-proti-terorismu-1412.html>>.

¹⁰⁰Independent. *We are not at war with islam*. [online]. independent.co.uk, 18. 2. 2015 [cit. 19. ledna 2017]. Dostupné na: <<http://www.independent.co.uk/news/world/americas/president-barack-obama-we-are-not-at-war-with-islam-10055164.html>>.

Závěr

Moje diplomová práce je zaměřena především na terorismus a proměnu bezpečnostních strategií v USA. Po událostech z 11. září 2001 začal být terorismus vnímán jako globální bezpečnostní hrozba. Vytvořily se nové priority v zahraniční politice mnoha států a snaha o jejich vzájemnou koordinaci. V úvodu jsem si vytyčila několik výzkumných otázek, na které jsem odpovídala v jednotlivých kapitolách.

V první části jsem se snažila přiblížit základní definice terorismu. Pro pochopení vývoje bezpečnostních strategií v USA bylo nezbytné představit odlišné vnímání terorismu CIA a FBI. Podle CIA je terorismus motivován politicky, což ho odlišuje od organizovaného zločinu, kde je motivací spíše ekonomický zisk či osobní msta. Naopak pojetí FBI vychází z faktu, že terorismus je jednoduše kriminální aktivita bez ohledu na jeho politickou motivaci. To může být však problematické, neboť tato definice nerozlišuje případy, kdy může být násilí proti vládě legitimní.

V další části jsem porovnávala americký a evropský model boje proti terorismu. Strategie EU je značně odlišná od Spojených států. EU se vydává spíše diplomatickou, „mírumilovnou“ cestou. Státy se do konfliktů mohou zapojovat jednotlivě, ale nikdy se nepovede intervence, které by se účastnily všechny členské státy. V Evropě převládá názor, že boj proti terorismu vyžaduje dlouhodobý politický přístup, a proto nástroje protiteroristické politiky EU zahrnují širší časové období. Aktivnějším hráčem jsou Spojené státy, které disponují silnou armádou, schopnou bránit americké zájmy všude na světě. Z mého pohledu má EU složitější pozici, protože každý členský stát má v otázce bezpečnosti hlavní slovo. I přes řadu instrumentů a institucí EU, které byly za tímto účelem zřízeny nebo kterým byla oblast boje proti terorismu svěřena do pravomoci, není EU dostatečně kompetentní k tomu, aby mohla sama tuto oblast regulovat.

Ve druhé kapitole jsem analyzovala bezpečnostní strategie po konci studené války. Prezident George H. W. Bush představil celkem 3 strategie. Můžeme je charakterizovat především výzvou k nové éře a k přijímání opatření jejího formování. Klíčovým úkolem bylo udržování regionální rovnováhy a řešení takových svárů ještě dříve, než vypuknou v ozbrojený konflikt. Důraz byl kladen zejména na ilegální obchod s drogami a schopnost reakce na krizové situace. Nástupce Bill Clinton se v NBS z roku 2000 zaměřil na ekonomické otázky. Zmiňoval současné hrozby spojené s rozvojem nových technologií a otevřenými hranicemi. Figurovala zde problematika jaderných, chemických nebo biologických zbraní, terorismus a mezinárodní zločin. Zásadní zlom nastal v prezidentském

období George W. Bushe. Klíčový byl dokument NBS z roku 2002, který jasně říká, že USA nesmí dovolit, aby je nepřátelé napadli jako první. Během následujících let se vytvářela Bushova doktrína, ve které si USA vyhrazují právo jednat preemptivně proti teroristům tak, aby jim zabránily v poškozování svého lidu a země.

Dále bylo mým cílem zhodnotit, do jaké míry došlo k proměně zahraniční politiky po nástupu Baracka Obamy. Ten se v této oblasti do značné míry vymezoval proti postupu Bushovy administrativy. Obamův přístup byl představován jako téměř revoluční změna v dosavadní bezpečnostní politice Spojených států. Hned po převzetí mandátu začal Obama hovořit o vymýcení jaderných zbraní a snížení arzenálu. Dále slíbil, že se během čtyř let pokusí zajistit všechny nebezpečné zbraně, které byly hrozbou jaderných válek. Podle mého názoru však k žádné revoluční změně nedošlo. Přijde mi až ironické, že prezident, který dostal Nobelovu cenu za mír, byl za svého působení ve funkci prezidenta nejdéle ve válce ze všech amerických prezidentů.

Ve druhém funkčním období hrálo významnou roli posílení tzv. Islámského státu. Barack Obama se v boji proti terorismu opíral především o nasazování zvláštních jednotek a využívání pomoci lokálních spojenců. Ztotožňuji se s názorem profesora Michaela C. Desche¹⁰¹, který ve svém článku „The More Things Change, the More They Stay The Same“ upozorňuje na fakt, že spojitostí mezi politikou George W. Bushe a Baracka Obamy je až pozoruhodně moc. Barack Obama uplatňoval politiku "vývozu demokracie" do zemí Blízkého východu stejně jako jeho předchůdce. Výsledkem jsou doposud spíše rozvrácené země, chaos v regionu, statisíce mrtvých a masová migrační vlna.¹⁰²

Bilance vládnutí odcházejícího prezidenta USA Baracka Obamy není skromná. Svůj mandát po prvních čtyřech letech obhájil nejnáze od dob Franklina Roosevelta. Zotavení z krize, dopadení Usámy bin Ládina, klimatická dohoda nebo narovnání vztahů s Kubou dávají dějinám dobrou příležitost Obamu chválit. Na druhou stranu okázale prezentovaný restart vztahů s Ruskem selhal, stejně jako dramatická pražská výzva k omezení jaderných zbraní. Ani slíbené zrušení kontroverzní americké věznice v Guantánamu se nekonalo. Přestože ve svém osobním přesvědčení jsem spíše demokratka, Barack Obama mne jako prezident příliš nepřesvědčil.

¹⁰¹ Michael C. Desche – profesor na University of Notre Dame

¹⁰² DESCH, Michael. The More Things Change, the More They Stay The Same. *Political Science and Politics*, 2016, roč. 43, č. 3, s. 425 – 429.

Seznam zdrojů

Monografie:

- ACKERMAN, Spencer. *The Obama Doctrine*. New York: American Prospect, 2008. 123 s.
- BALDWIN, Matthew. *In search of US Grand Strategy. National security since Goldwater-Nichols*. Durham: Duke University. Department of Political Science, 2003. 180 s.
- BÍLKOVÁ, Veronika, NOVÁKOVÁ, Jana, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu*. Praha: C.H.Beck, 2003. 362 s.
- BRZYBOHATÝ, Marian. *Terorismus I*. Praha: Police History, 2005. 141 s.
- BRZYBOHATÝ, Marian a kol. *Terorismus a my*. Praha: Computer Press, 2001. 216 s.
- CIGÁNIK, Ľubomír, JAŠŠOVÁ, Eva. *Terorismus*. Bratislava: VEDA – vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2006. 373 s.
- EICHLER, Jan: *Bezpečnostní a strategická kultura USA, EU a ČR*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2011. 216 s.
- EICHLER, Jan, TICHÝ, Lukáš. *USA a Ruská federace: Komparace z pohledu bezpečnostní a strategické kultury*. 1. vydání. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2013. 318 s.
- EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnostní vztahy*. Praha: Oeconomika VŠE, 2004. 303 s.
- EICHLER, Jan: *Terorismus a války na počátku 21. století*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2007. 170 s.
- HOWARD, Russell, HOFFMAN, Bruce. *Terrorism and counterterrorism*. New York, 2013. 789 s.
- CHMELÍK, Jan. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde, 2001. 172 s.
- LABUZÍK, Milan a kol. *Organizácie medzinárodného krízového manažmentu a USA v boji proti terorizmu*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2012. 278 s.
- MAKARUISOVÁ, Radana. *Terorismus, globální terorismus a éra Al-Káidy*. Praha: Metropolitní univerzita Praha, 2013. 182 s.

- ŘEHÁK, David, FOLTIN, Pavel, STOJAR, Richard. *Vybrané aspekty soudobého terorizmu*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2008. 146 s.
- SMOLÍK, Josef, ŠMÍD, Tomáš a kol. *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. Století*. Praha: Muni press, 2010. 266 s.
- STRMISKA, Maxmilián. *Terorismus a demokracie: pojetí a typologie subverzívního teroristického násilí v soudobých demokraciích*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2001. 103 s.
- WHITE, Jonathan. *Terrorism and Homeland Security*. Wadsworth: Cengage learning, 2014. 501 s.
- WILKINSON, Paul. *Terrorism versus Democracy: The Liberal State Response*. London: Routledge, 2006. 254 s.

Odborné časopisy:

- ARREGUÍN-TOFT, Ivan. How the Weak Win Wars: A Theory of Asymmetric Conflict. *International Security*, 2001, roč. 26, č. 1, s. 93-128.
- COADY, Cecil Anthony Joe. The Morality of Terrorism. *Philosophy*, 1985, roč. 14, č. 231, s. 47-69.
- DESCH, Michael. The More Things Change, the More They Stay The Same. *Political Science and Politics*, 2016, roč. 43, č. 3, s. 425 – 429.
- EICHLER, Jan. Priority pro 21. století: Bezpečnostní strategie USA po roce 2008. *Vojenské rozhledy*, 2013, roč. 22 (54), č. 1, s. 29–40.
- EICHLER, Jan. Proměny bezpečnostní strategie USA na počátku 21. Století. *Vojenské rozhledy*, 2010, roč. 19 (51), č. 4, s. 38–48.
- EICHLER, Jan. Strategie a strategická kultura na počátku 21. Století. *Vojenské rozhledy*, 2014, roč. 23 (55), č. 4, s. 48 - 70.
- FOLTIN Pavel, ŘEHÁK David. Důvody realizace a formy terorismu. *Obrana a strategie*, 2006, č. 1, s. 33-42.
- FOLTIN Pavel, ŘEHÁK David. Historický vývoj terorismu. *Obrana a strategie*, 2006, č. 1, s. 45 – 57.
- IVANČÍK, Radoslav, UŠIAK, Jaroslav. Teoretické a terminologické východiská skúmania problematiky vymedzenia a definovania terorizmu. *Politické vedy*, 2014, roč. 17, č. 3, s. 91-111.

- KHOL, Radek. Národní bezpečnostní strategie USA. *Mezinárodní vztahy*, 2005, č. 1, s. 71-75.
- KRAUS, Josef. Islámský stát: aktéři konfliktu, jejich participace, motivy a cíle, *Vojenské rozhledy*, 2015, č. 2, s. 20–36.
- PRAŘÍZKOVÁ, Lada. Motivace k terorismu a východiska boje s ním. *Obrana a strategie*, 2005, roč. 5, č. 1, s. 15 – 22.
- SMETANA, Michal. Role jaderných zbraní v bezpečnostní strategii Spojených států ve 21. století. *Mezinárodní Vztahy*, 2013, č. 1, s. 23-29.

Odborné články:

- ARGOMANIZ, Javier. *The European Union Post 9/11 Counter-Terror Policy Response: an Overview*. RIEAS: Athens, 2010, 22 s.
- BUREŠ, Oldřich: 11. září 2001: deset let poté. Protiteroristická politika EU - papírový tygr? Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2011, s. 37.

Příspěvky ve sbornících:

- SCHMID, Alex. Problémy s definováním terorismu. In: Encyklopedie. *Světový terorismus*. Praha: Svojtka & Co, 2001, s. 10-20.

Internetové zdroje:

- Cambridge. The More Things Change, the More They Stay the Same: The Liberal Tradition and Obama's Counterterrorism Policy.[online]. cambridge.org, 1. 7. 2016 [cit. 23. listopadu 2016]. Dostupné na: <<https://www.cambridge.org/core/journals/ps-political-science-and-politics/article/the-more-things-change-the-more-they-stay-the-same-the-liberal-tradition-and-obamas-counterterrorism-policy/A85681787C72E8F75FB3CF5A58E25C94>>.
- CÍLEK, Václav. Kdo je Islámský stát, co sleduje a čím je nebezpečný.[online]. armadinoviny.cz, 13. 10. 2014 [cit. 23. listopadu 2016]. Dostupné na:<<http://www.armadinoviny.cz/kdo-je-islamsky-stat-co-sleduje-a-cim-je-nebezpecny3f.html>>.
- CIA. *Terrorism FAQs* [online]. CIA.gov, 20. 4. 2007 [cit. 18. prosince 2016]. Dostupné na:<<https://www.cia.gov/news-information/cia-the-war-on-terrorism/terrorism-faqs.html>>.

- Clinton, William J. National Security Strategy For A Global Age. [online]. defence.gov, [cit. 23. listopadu 2016]. Dostupné na: <<http://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/>>.
- CNN. *September 11, 2001: Background and timeline of the attacks* [online]. cnn.com, 8. 9. 2016 [cit. 16. listopadu 2016]. Dostupné na: <<http://edition.cnn.com/2013/07/27/us/september-11-anniversary-fast-facts/>>.
- CNN. *September 11, 2001: Text of Bush's address* [online]. cnn.com, 11. 9. 2001 [cit. 16. listopadu 2016]. Dostupné na: <<http://edition.cnn.com/2001/US/09/11/bush.speech.text/>>.
- Evropská rada. *Boj EU proti terorismu*. [online]. consilium.europa.eu, 16. 12. 2016 [cit. 10. ledna 2017]. Dostupné na: <<http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/fight-against-terrorism/?lang=en>>.
- E15: *Nálety začaly. USA a spojenci bombardují islamisty v Sýrii*. [online]. e15.cz, 23. 9. 2014 [cit. 8. ledna 2017]. Dostupné na: <<http://zpravy.e15.cz/zahranicni/udalosti/nalety-zacaly-usa-a-spojenci-bombarduji-islamisty-v-syrii-1120816>>.
- FBI. *Terrorism 2002-2005*. [online]. FBI.gov, [cit. 29. listopadu 2016]. Dostupné na: <<https://www.fbi.gov/stats-services/publications/terrorism-2002-2005>>.
- GRUBEROVÁ, Zuzana. *Pět let konfliktu v Sýrii: stav a perspektivy*. [online]. iir.cz, 2. 2. 2016 [cit. 13. ledna 2017]. Dostupné na: <<http://www.iir.cz/article/pet-let-konfliktu-v-syrii-stav-a-perspektivy>>.
- Idnes. *Nové konflikty přijdou rychle a budou delší, tvrdí nová strategie USA*. [online]. idnes.cz, 3. 7. 2015 [cit. 19. ledna 2017]. Dostupné na: <http://zpravy.idnes.cz/usa-vydaly-novou-narodni-bezpecnostni-strategii-fbb-zpr_nato.aspx?c=A150703_142708_zpr_nato_inc>.
- Independent. *We are not at war with islam*. [online]. independent.co.uk, 18. 2. 2015 [cit. 19. ledna 2017]. Dostupné na: <<http://www.independent.co.uk/news/world/americas/president-barack-obama-we-are-not-at-war-with-islam-10055164.html>>.
- Info. *Naposledy v čele armády. Obama obhajoval svůj boj proti terorismu*. [online]. info.cz, 7. 12. 2016 [cit. 12. ledna 2017]. Dostupné na: <<http://www.info.cz/svet/naposledy-v-cele-armady-obama-obhajoval-svuj-boj-proti-terorismu-1412.html>>.

- Nová republika. *Nová bezpečnostní strategie USA*. [online]. Invisible.cz, 10. 2. 2015 [cit. 1. listopadu 2016]. Dostupné na: <<http://invisible.cz/novarepublika/index.php/2015/02/10/nova-bezpecnostni-strategie-usa-pomaha/>>.
- Odbor bezpečnostní politiky. *Definice pojmu terorismus* [online]. mvcr.cz, 29. 7. 2009 [cit. 22. listopadu 2016]. Dostupné na: <<http://www.mvcr.cz/clanek/definice-pojmu-terorismus.aspx>>.
- The Atlantic. *The Obama Doctrine*. [online]. theatlantic.com, 1. 5. 2016 [cit. 15. ledna 2017]. Dostupné na: <<http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/>>.
- The Guardian: *Barack Obama sets out security strategy based on diplomacy instead of war*. [online]. theguardian.com, 27. 5. 2010 [cit. 2. ledna 2017]. Dostupné na: <<https://www.theguardian.com/world/2010/may/27/us-national-security-strategy-report>>.
- The White House. *Innaugural address by Barack Obama*. [online]. whitehouse.gov, 21. 1. 2013 [cit. 13. ledna 2017]. Dostupné na: <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/01/21/inaugural-address-president-barack-obama>>.
- The White House. *Remarks by the President at the United States Military Academy Commencement Ceremony*. [online]. whitehouse.gov, 28. 5. 2014 [cit. 13. ledna 2017]. Dostupné na: <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/05/28/remarks-president-united-states-military-academy-commencement-ceremony>>.
- The White House. *Statement by President Barack Obama on the Release of Nuclear Posture Review*. [online]. whitehouse.gov, 6. 5. 2010 [cit. 20. ledna 2017]. Dostupné na: <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/statement-president-barack-obama-release-nuclear-posture-review>>.
- US department of defense. *National Terrorism Advisory System*. [online]. dhs.gov, [cit. 23. listopadu 2016]. Dostupné na: <<https://www.dhs.gov/national-terrorism-advisory-system>>.
- US Department of State: *New Start*. [online]. state.gov, [cit. 20. ledna 2017]. Dostupné na: <<https://www.state.gov/t/avc/newstart/index.htm>>.

- US News. *Global war on terror is over*. [online]. usnews.com, 23. 5. 2013 [cit. 4. ledna 2017]. Dostupné na:<<http://www.usnews.com/news/articles/2013/05/23/obama-global-war-on-terror-is-over>>.
- WALSH, Susan. *Obama ve West Pointu: V zahraničí zasáhneme jen při ohrožení vlastní bezpečnosti*[online]. ceskatelevize.cz, 28. 5. 2014 [cit. 2. listopadu 2016]. Dostupné na:<<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1032121-obama-ve-west-pointu-v-zahranici-zasahneme-jen-pri-ohrozeni-vlastni-bezpecnosti>>.
- ZAKARIA, Fareed. *Stop searching for an Obama Doctrine*. [online]. washingtonpost.com, 6. 7. 2014 [cit. 8. ledna 2017]. Dostupné na:<https://www.washingtonpost.com/opinions/stop-searching-for-an-obama-doctrine/2011/07/06/gIQAQMml1H_story.html?utm_term=.5f8fb0b15e19>.

Předpisy a dokumenty:

- *Nuclear Posture Review report*. [online]. defense.gov [cit. 14. prosince 2016]. Dostupné na:<https://www.defense.gov/Portals/1/features/defenseReviews/NPR/2010_Nuclear_Posture_Review_Report.pdf>.
- *National Security Strategy*. [online]. whitehouse.gov [cit. 16. prosince 2016]. Dostupné na:<https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf>.
- *Strategie Evropské unie pro boj proti terorismu*. [online]. consilium.europa.eu [cit. 14. prosince 2016]. Dostupné na:<<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?f=ST+14469+2005+REV+4&l=cs>>.

Abstrakt

Terorismus představuje jeden z nejzávažnějších bezpečnostních problémů dnešního světa a boj proti němu je hlavní prioritou řady aktérů soudobé bezpečnostní politiky. Počátek 21. století byl silně poznamenán tragickými událostmi z 11. září 2001, které v podstatě symbolizují začátek nové éry bezpečnostního vývoje.

Moje diplomová práce je zaměřena především na terorismus a proměnu bezpečnostních strategií v USA. Po událostech z 11. září 2001 začal být terorismus vnímán jako globální bezpečnostní hrozba. Vytvořily se nové priority v zahraniční politice mnoha států a snaha o jejich vzájemnou koordinaci. V úvodu jsem si vytyčila několik výzkumných otázek, na které jsem odpovídala v jednotlivých kapitolách.

Mým cílem bylo zhodnotit, do jaké míry došlo k proměně zahraniční politiky po nástupu Baracka Obamy. Ten se v této oblasti do značné míry vymezoval proti postupu Bushovy administrativy. Obamův přístup byl představován jako téměř revoluční změna v dosavadní bezpečnostní politice Spojených států. V závěru je posouzen celkový přínos protiteroristických nástrojů v boji proti terorismu, a jakým byl Barack Obama prezidentem.

Abstract

Terrorism is one of the biggest safety problems we are facing nowadays. Counter – terrorism has become one of the highest priorities for international institutions and national governments. Beginning of 21st century was strongly influenced by September 11, 2001. It is basically beginning of a new era.

Thesis deals not only with terrorism but also development of security strategies in the USA. After September 11, 2001 terrorism became global security threat. There are new priorities of foreign policies and states are trying to cooperate. I determined several research questions on the beginning and I was answering them in the text.

My goal was to analyze how much foreign policy has changed after Barack Obama became a president. He was strictly against Bush's administration. Obama's doctrine was supposed to be a revolutionary change. Conclusion judges total asset of counter-terroristic mechanisms in the fight against terrorism and how good president Barack Obama was.

Klíčová slova

Terorismus, Protiteroristická politika, Nástroje protiteroristické politiky, Národní bezpečnostní strategie, září 2011, Bushova doktrína, Obamova doktrína, Jaderné zbraně, NATO, Islámský stát.

Key words

Terrorism, Counter-Terrorism Policy, Counter-Terrorism Policy Mechanism, National Security Strategy, September 2011, Bush Doctrine, Obama doctrine, Nuclear Weapons, NATO, Islamic state.